

KUL TÚRA SLOVA

*Vedecko-popularizačný
časopis pre jazykovú
kultúru a terminológiu*

*Orgán Jazykovedného ústavu
Ludovíta Štúra SAV
a Jazykového odboru
Maticie slovenskej*

*Časopis z verejných zdrojov pod-
poril Fond na podporu umenia*

u. fond
na podporu
umenia

HLAVNÁ REDAKTORKA

Sibyla Mislovičová

VÝKONNÁ REDAKTORKA

Iveta Vančová

REDAKČNÁ RADA

Adriana Ferenčíková, Ján Findra,
Juraj Glovňa, Robert Hammel,
Renáta Hlavatá, Ingrid Hrubani-
čová, Martin Chochol, Bronisla-
va Chocholová, Nicol Janočková,
Ján Kačala, Sibyla Mislovičová,
Slavomír Ondrejovič, Lucia Mol-
nár Satinská, Mária Šimková,
Iveta Vančová, Pavol Žigo

REDAKCIA

811 01 Bratislava, Panská 26

- HRUBANIČOVÁ, Ingrid: Etnické
mená *Laponci* a *Saami/Saamovia*¹
v slovenčine. Exoetnonymum vs.
endoetnonymum – komunikačný as-
pekt 321
- KRÁLIK, Ľubor: K etymológii slova
buchnát: o jednom „skrytom“ sloven-
skom latinizme 332
- MISLOVIČOVÁ, Sibyla: Pravopis
a skloňovanie slova runway, resp.
ranvej a niektorých substantív so za-
končením na -j 336

ZO STUDNICE RODNEJ REČI

- MARIČOVÁ, Anna: Tradičné hry star-
ých rodičov 344

ROZLIČNOSTI

- Patrí slovo *lovište* do *večných lovisk*?
D. Guričanová 350

SPRÁVY A POSUDKY

- Viktor Krupa, jazykovedec, orientalis-
ta, slovakista. S. Ondrejovič 353
- Skončil sa 24. ročník celoslovenskej
súťaže s medzinárodnou účasťou Pre-
čo mám rád slovenčinu, prečo mám
rád Slovensko. D. Šimunová 357

SPYTOVALI STE SA

- Boli sme na Štrave*. I. Vančová 363

Z NOVÝCH VÝRAZOV

- Slová, ktoré nenájdete v Krátkom
slovníku slovenského jazyka (24).
M. Považaj 365

- Obsah 50. ročníka 372

- Index 50. ročníka. S. Mislovičo-
vá 374

KUL TÚRA SLOVA

KULTÚRA SLOVA, vedecko-popularizačný časopis pre jazykovú kultúru a terminológiu. Orgán Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV a Jazykového odboru Matice slovenskej. Ročník 50, 2016, č. 6 (7. 12. 2016). Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, Panská 26, 811 01 Bratislava. IČO 00167 088. Matica slovenská – Vydavateľstvo Matice slovenskej v Martine za podpory grantu Ministerstva kultúry SR. Hlavná redaktorka PhDr. Sibyla Mislovičová. Výkonná redaktorka Mgr. Iveta Vančová. Grafická úprava Oto Takáč. Technický redaktor Vladimír Radik. Vychádza šesťkrát ročne. Ročné predplatné 8,40 €, jednotlivé čísla 1,40 €. Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma Vydavateľstvo Matice slovenskej, Mudroňova 1, 036 01 Martin, e-mail: periodika@matica.sk, tel. 043/3812840. Evidenčné číslo 3696/09. Podávanie novinových zásielok povolené OZSSRP Banská Bystrica č. 1325/94-PTP z 25. 4. 1994. ISSN 0023-5202

Distributed by Vydavateľstvo Matice slovenskej, Mudroňova 1, 036 52 Martin, Slovakia. Distribution rights are held by KUBON and SAGNER, P.O.B. 34 01 08, D-8000 München, Germany.

© Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied v Bratislave

© Matica slovenská – Vydavateľstvo Matice slovenskej v Martine

Vytlačila tlačiareň Fork, s. r. o., 2016

Cena 1,40 €

Etnické mená Laponci a Saami/Saamovia¹ v slovenčine
Exoetnonymum vs. endoetnonymum – komunikačný aspekt

INGRID HRUBANIČOVÁ

Abstract: Slovak lexicography currently doesn't recognize the endoethnonym *Saam/Sám*, only the exoethnonym *Laponec*. This article focuses on outlining the social and cultural aspects of the usage of both ethnonyms, presents general information about their origins, and based on the examination of available authoritative sources and evidence from the corpus, suggests the possibility of the lexicographical description of the ethnonym *Saam* [á]/*Sám*, of the feminine form *Saamka* [á]/*Sámka*, the derived substantive to denote the language *saamčina* [á]/*sámčina*, and the adjective *saamsky* [á]/*sámsky*.

Keywords: Slovak language, *Saam/Sám*, *Saamka/Sámka*, *saamčina/sámčina*, *saamsky/sámsky*, endoethnonym, exoethnonym, lexicographical description.

Vzťah medzi označeniami *Laponci* a *Saami/Saamovia* je vzťahom medzi menom daným etniku inými (exoetnonymum) a menom, ktorým sa etnikum pomenúva samo (autonymum, endoetnonymum). Analogickými dvojicami sú napríklad *Eskimák – Inuit*,² *Cigán – Róm*,³ *Samojed – Nenec*. Vzhľadom

Článok vznikol v rámci grantovej úlohy VEGA č. 2/0125/15 *Analýza nových smerovaní vo vývine súčasnej slovenčiny s dôrazom na používateľské hľadisko*.

¹ V článku budeme používať iba túto jednu písanú podobu vlastného mena, čo však nezodpovedá stavu v používaní v korpuse, kde sú doložené mnohé variantné podoby. Ich ustavičná enumerácia by text zaťažovala.

² V Slovníku súčasného slovenského jazyka. A – G (2006) sa pri hesle *Eskimák* uvádzajú s kvalifikátorom *ofic. označenia Inuit, Juit* (s. 904).

³ V slovenskom kontexte pozri k téme viac napr. R. Ondrejková: O pôvode názvu *Cigán* (*cigáň*) a o význame jeho derivátov. In: Slovenská reč, 1991, roč. 56, č. 5 – 6, s. 323 – 327. Teoreticky

na jazykovokultúrny charakter tohto časopisu považujeme na začiatok za vhodné spomenúť sociolingvistickú (jazykovopostojovú) stránku tohto predovšetkým sociálneho a sekundárne aj jazykového javu. Požiadavka, aby ostatné národy uznali právo etnika niest' meno, ktorým sa samo vo svojom jazyku označuje, v histórii bola a aj dnes je súčasťou etnickoemancipačných úsilí. V súčasnosti sa problematika oficiálneho uznania endoetnoným týka prevažne menšinových národov žijúcich na území iných štátov s etnickou väčšinou. Táto požiadavka je zvyčajne motivovaná tým, že exoetnonymom vníma ním označované etnikum ako pejoratívne. V oblasti jazykových postojov sa nie vždy stretávame s pochopením a hladkým prijímaním tejto požiadavky. Protiargumentuje sa vžitosťou exonyma, stratou pôvodnej motivácie pomenovania, jej neznalosťou a z toho vyplývajúcim nepociťovaním pejoratívnosti, hľadaním analogických historických prípadov ap. Milena Hübschmannová o tom uvažuje v tom duchu, že v týchto súčasných prípadoch nemožno vidieť paralelu napríklad s označením *Nemec* (človek, ktorého reči nerozumieť, teda ako nemý), ktorým Slovania dávno v minulosti označili národ sám seba nazývajúci *der Deutsche*. Nedávna alebo súčasná situácia malých etník je iná, pretože „národy, se kterými příslušníci těchto etnických menšin sdílely společné území, si pro svou početní a ‚civilizační‘ nadřazenost osobovaly právo hodnotit je jako méněcenné“.⁴ Dôležitý je tu teda nadradený postoj väčšiny k menšine, dôkazy dlhodobej diskriminácie menšiny, násilnej asimilácie, nedobrovoľného presídľovania, nerešpektovanie práva na vlastný kultúrny rozvoj či zlé zaobchádzanie s touto menšinou. Úsilie o uznanie svojho vlastného mena je aj úsilím o uznanie ľudskej rovnocennosti. Postoje ľudí, od ktorých sa vyžaduje akceptácia druhých aj prostredníctvom jazyka, sú však vždy súčasťou ich komplexnejších psychologicko-sociálnych a kultúrnych určení, nemožno ich zmeniť ani príkazom,

a praktickointerpretačne pozri viac O. Orgoňová, A. Bohunická, A. Faragulová: Medzi črepinami trinástej komnaty rímskeho diskurzu (etnolingvisticko-xenologická interpretácia). In: STUDIA ACADEMICA SLOVACA 43. Prednášky 50. letnej školy slovenského jazyka a kultúry. Ed. J. Pekarovičová, M. Vojtech. Bratislava: Univerzita Komenského, 2014, s. 302 – 316; A. Rácová: Rómčina v slovenskom jazykovom a spoločensko-historickom kontakte, *ibid.*, s. 317 – 331, bližšie k téme najmä s. 324 – 329. V českom kontexte pozri o tom viac napr. v štúdiu Lucie Hašovej *Romové, nebo Cikáni? – výsledky dotazníkového průzkumu*. In: Naše řeč, 1997, roč. 80, č. 4, s. 195 – 201.

⁴ M. Hübschmannová: *Jsou Romové Cikáni?* In: Čeština doma a ve světě, 1993, č. 1, s. 32. Odkaz na tento text sme získali zo štúdie Lucie Hašovej, *ibid.*

ani prílišným apelom. Zmysluplné je iba „samouvedomenie“. A tak aj v tejto otázke je efektívne skôr otvárať témy, prinášať informácie, ktoré nemusia byť v danom kultúrnom spoločenstve dostatočne známe a rozšírené, o čo sa usilujú aj niektoré prírody v súčasnej jazykovede.⁵

Laponci a Saami/Saamovia – všeobecné informácie⁶

Podľa encyklopedických zdrojov je etnické označenie *Lapp* staré, terminologizovalo sa v 17. storočí na základe historickej práce švédskeho humanistu Johanna Scheffera (Johannus Schefferus) *Acta Lapponica* (1673) a použil ho už skôr švédsky cirkevný hodnostár, diplomat a kartograf Olaus Magnus v diele *História severských národov* (*Historia de Gentibus Septentrionalibus*, 1555). Ekvivalenty s rovnakým koreňom má väčšina európskych jazykov – angličtina *Lapps*, *Laplanders*, nemčina *Lappen*, francúzština *Lapons*, ruština *лопары* (loparí), *лапландцы* (laplándcy), maďarčina *lappok*, poľština *Lapończycy* a iné. V spomínaných zdrojoch sa uvádza, že pôvodná motivácia pomenovania nie je známa. Pejoratívnosť vnímania u časti tohto etnika môže súvisieť so súčasnými škandinávskymi jazykmi, kde označenie *lapp* má v nórčine význam „záplata“, takisto „kúsok látky, kože, papierik“. Uvádza sa aj finske *lape* s významom periféria.

Rozšírenie autonómia súvisí s emancipačným úsilím Saamov, ktoré prebiehalo v škandinávskych štátoch a v Sovietskom zväze, neskôr v Ruskej federácii najmä v druhej polovici 20. storočia a viedlo postupne k rôznym stupňom uznania práv tohto etnika s garanciou práv na vlastný kultúrny (jazyk, vzdelanie, tradície) a ekonomický rozvoj. Napriek tomu, že Saami majú svoj vlastný parlament vo Fínsku (1973), v Nórsku (1989) a vo Švédsku (1993) a od r. 1986 aj svoju vlajku a hymnu, reálna diskusia a kontrola dodržiavania deklarovaných práv v jednotlivých krajinách sa aktivizovala až po vzniku Európskej únie v r. 1993. Keďže saamských jazykov je pomerne veľa, jestvuje aj viac variantov pôvodného vlastného označenia etnika – *Sámi*, *Sámit*, *Sápmi*,

⁵ Z hľadiska teórie jazyka k téme viac napr. S. Ondrejovič: Jazyková ekológia a ekológia lingvistiky. In: Jazykovedný časopis, 1996, roč. 47, č. 1, s. 3 – 24; J. Dolník: Interpretácia ako konštituent človeka, komunikácie a porozumenia. In: Jazykovedný časopis, 2013, roč. 64, č. 2, s. 93 – 108; J. Dolník a kol.: Cudzosť – jazyk – spoločnosť. Bratislava: Iris 2015, 316 s.

⁶ V tejto časti textu sa vzhľadom na nedostatočnú etymologickú erudíciu autorky prinášajú iba všeobecné informácie, opierali sme sa o príslušné heslá anglickej, nemeckej a ruskej wikipédie a tu uvedené odkazy na ďalšiu literatúru.

Sápmelaš. Etymologicky sa dávajú do súvislosti so všeobecným podstatným menom znamenajúcim vo viacerých prajazykoch (v protofinčine, protogermánčine, protobaltských jazykoch) „zem“. V jednotlivých európskych jazykoch sa toto vlastné meno adaptovalo rozlične, v koreni slova sa variuje samohláska *a/á/aa* – vo švédčine *Samer*, v nórčine *Samar/Samer*, vo finčine *Saamelaiset*, v angličtine *Sami, Saami*, v nemčine *die Samen*, v ruštine *саамы*, v češtine *Sámové*, v poľštine *Saamowie*, v chorvátčine *Saami, Sámi*.

Laponci a Saami/Saamovia v slovenčine (autoritatívne zdroje a korpusový profil)

O tejto dvojici etnických mien sa v slovenčine veľmi nediskutuje zrejme preto, že sa týka zemepisne a kultúrne vzdialeného etnika a obe etnické mená – *Laponci* i *Saami/Saamovia* sa vo všeobecnosti vnímajú ako exotické. Okrem toho je u nás štandardizovaný územný názov *Laponsko*⁷, z ktorého sa odvodzujú aj obyvateľské mená *Laponec, Laponka*. Štandardizácia však neodráža subtilnejšiu kultúrno-etnickú problematiku. Napriek tomu, že aj vo viacerých európskych jazykoch podobne ako v slovenčine je oficiálnym územným menom staršie vžitie označenie s koreňom *lapp/lap* (*Lappland/Lapland/Laplandija*), keď sa hovorí o pôvodnom obyvateľstve severnej Európy žijúcom na tomto území, o jeho kultúre, jazykoch, v zahraničnej literatúre sa veľmi často akceptuje ako prvoradá autononym, teda meno, ktorým etnikum nazýva samo seba (napr. v angličtine *Sami people, Sámi, Saami, sami/saami languages*, v nemčine *Samische Sprachen, Samisch*). Týmto postojom sa dáva najavo akceptácia autonyma bez ohľadu na štandardizovaný územný názov. Autononym sa používa aj v oficiálnych dokumentoch Európskej únie publikovaných v cudzích jazykoch a prekladaných do slovenčiny (pozri doklady nižšie). Dopátrať sa nejakej opory pri prekladaní a redigovaní textov s touto tematikou do slovenčiny nie je jednoduché, pretože lexikograficky je vo forme odkazu zachytený iba výraz označujúci jazyk

⁷ Pozri Zoznam exoným na webovej stránke Úradu geodézie, kartografie a katastra SR <http://www.skgeodesy.sk/files/slovensky/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovia/nazvy-geografickych-objektov-z-uzemia-mimo-sr/ExonymA.pdf>. Laponsko sa rozprestiera v rámci územných hraníc Fínska, Nórska, Ruska a Švédska, preto sa pri slovenskom štandardizovanom názve *Laponsko* uvádzajú aj 4 úradné názvy územia vo finčine, v nórčine, ruštine a vo švédčine. Tieto názvy majú podľa citovaného zoznamu nasledujúce podoby: v nórčine *Lappland*, v ruštine *Laplandija* a vo švédčine *Lappland*, ale vo finčine *Saami*.)

(**saamčina** pozri **lapončina**) v prekladovom akademickom Slovníku cudzích slov (2005, 2. doplnené a prepracované vydanie). Pri heslovom slove **lapončina** (jazyk Laponcov) sa hneď v rámci heslovej časti a rovnakým typom písma uvádza v zátvorke výraz **saamčina**.⁸ Ďalšími zdrojmi, z ktorých sa dajú získať informácie, sú staršie encyklopedické publikácie. V Malej slovenskej encyklopédii Beliane (1993, s. 384) sa pri hesle **Laponci** (napísané tučným typom písma) v rámci heslovej časti uvádza variantné označenie – podoba nominatívu plurálu Saamovia (napísané obyčajným typom písma) a pri hesle **laponský jazyk** sa rovnakým spôsobom uvádzajú jednoslovné ekvivalenty lapončina, saamčina (oba obyčajným typom písma, s. 384). Pri písmene **S** sa však v encyklopédii spomínané výrazy už neuvádzajú. Plurálová podoba etnického mena **Saami** sa uvádza ako samostatné heslo v Malej zemepisnej encyklopédii ZSSR (1977, s. 592) s vysvetlením v zátvorke za heslovým slovom „(známi aj ako Lopari al. Laponci)“. Heslo *Laponci* sa pritom samostatne vôbec neuvádza. Z takéhoto spracovania vyplýva teda chápanie autonyma ako oficiálneho etnického mena. Zaznamenali sme aj výskyt podoby *Sámovia* v publikácii Krajiny sveta preloženej z nemeckého originálu (1986, s. 166), tu v rámci rozsiahlej textovej časti o Fínsku. Medzi fínskymi národnostnými menšinami sa uvádzajú „Laponci (Sámovia)“. V publikácii Jazyky sveta. História a súčasnosť (Genzor, 2015), ktorú možno považovať za najaktuálnejší autoritatívny zdroj, sa v texte v rámci príslušnej kapitoly Uralské jazyky používa označenie jazyka v podobe *sámčina* (s. 249 – 253), v niekoľkých prípadoch sa za týmto pomenovaním uvádza v zátvorke výraz *lapončina*. Jazyk sa tu označuje aj dvojslovným spojením *sámsky (laponský) jazyk* (s. 258). Etnické meno sa u J. Genzora vyskytuje iba v podobe genitívu plurálu *Sámov (Laponcov)* (s. 615, 624, 628) v časti Prehľad krajín a jazykov. Dobré čitateľná je tu oproti predchádzajúcim spomenutým zdrojom prednostná pozícia autonyma pred exoetnonymom. Ak to zhrnieme, v dostupnej autoritatívnej literatúre má používateľ k dispozícii označenie jazyka vo variantných podobách *saamčina/sámčina*, adjektívnu podobu *sámsky* a etnické meno takisto s variantným písaním v plurálovej forme *Saamovia, Sámovia*, G pl. *Sámov*. Vplyv týchto jazykových informácií, ktoré možno získať prácnym hľadaním a štúdiom rozsiahlych encyklopedických textov,

je slabý, pretože korpusový profil autonyma *Saami* a od neho utvorených odvodených výrazov je z hľadiska písania i skloňovania veľmi rôznorodý. Tento profil predstavíme kvôli prehľadnosti podľa slovných druhov a frekventovaných pádov:

a) skloňované substantívum – etnické označenie

N pl.	korpus	internet	G pl.	korpus	internet
<i>Saami</i>	23		<i>Saamov</i>	46	
<i>Saamovia</i>	32	10+			
Saamiovia	0	5	Saamiov	0	4
<i>Sámi</i>	1		<i>Sámov</i>	31	
<i>Sámovia</i>	22	30+			
Sámiovia	0		Sámiov	1	
Sami	?		Samov	?	
Samovia	1				
<i>Samiovia</i>	9		<i>Samiov</i>	9	

Vysvetlivky k tabuľke: Znamienko + znamená uvedený počet výskytov a viac, otáznikom sa naznačuje nezistený počet výskytov vzhľadom na enormne vysoký výskyt homonymných tvarov (nad 15 000).

Zo zachytených variantných foriem *Saami/Saamovia*, *Sámi/Sámovia* i *Sámiovia/Samiovia* sme najväčšiu frekvenciu nateraz zaznamenali pri tvare nominatívu plurálu: ***Saamovia*** (32) – ***Saami*** (23) – ***Sámovia*** (22) – ***Samiovia*** (9). V genitíve množného čísla je frekvenčné poradie ***Saamov*** (46) – ***Sámov*** (31) – ***Samiov*** (9). Singulárové tvary etnického mena v mužskom a ženskom rode v korpuse Omnia Slovaca 15.05 (ďalej korpus) nie sú. Doklady sú prevažne z publicistiky, ale veľkú variantnosť nachádzame aj na internete v dostupných prekladoch dokumentov Európskej únie. Uvádzame niekoľko príkladov na ilustráciu: *Laponci (nazývaní aj Saami) sú pôvodným obyvateľstvom najsevernejších oblastí Európy, severnej časti Nórska (30 000), Švédska (15 000), Fínska (5 000) a ruského polostrova Kola (2 000) (Cestovateľ, 1998/2). – Možno teda povedať, že jazykové práva menšín, ktorými sú vo Švédsku Fíni a Laponci (Saamovia), ktorí majú svoje vlastné jazyky a tvoria 5 percent (asi 450-tisíc) občanov, rieši Švédske kráľovstvo tak ako my (Literárny týždenník, 1998/23). – Sámovia však tento*

výraz považujú za hanlivý a sami seba označujú výrazmi **Sámi** alebo **Saami** (<http://www.trendybyvanie.sk/?p=200>). – *Uznanie Rómov a iné špecifické kočovnícke skupiny, ako sú napríklad Samiovia za etnické menšiny a potom im garantovať rovnaké postavenie a výhody, aké požívajú iné menšiny, najmä čo sa týka rešpektovania a podpory ich vlastnej kultúry a jazyka* (<http://www.radaeuropy.sk/?70>). – *Pokiaľ ide o Fínsko, Výbor ministrov usudzuje, že boli snahy na ochranu švédsky hovoriacich Fínov a víta pokrok v ochrane Samiov* (<http://www.radaeuropy.sk/?1098>). – *Fínska ústava ďalej uznáva ako domáce ďalšie tri menšinové jazykové skupiny: Sámiiov („Laponcov“), ktorí sa členia na tri jazykové vetvy, Rómov a používateľov znakovkej reči. Ďalšie podrobnosti jazykového práva boli upravené jazykovým zákonom roku 1922* (Petőcz, Kálmán: *Zákon o štátnom jazyku – občiansky či národný princíp?*, s. 41. Zdroj: http://epa.oszk.hu/00000/00033/00041/pdf/szemle_2009_5_kalman-petocz.pdf). – *Na ďalekom európskom severe žije národ, ktorý je u nás málo známy – Samiovia. Oddávna obývali časti území Nórska, Švédsko, Fínsko, Rusko. Ich krajinu opisuje fínsky národný epos Kalevala ako nebezpečnú, tajomnú, temnú, ako krajinu šamanov, uctievačov duchov, lovcov vyznávajúcich animizmus na najvyššom piedestáli s medveďom, pánom zvierat* (<http://www.newmodelradio.sk/elin-kaven-arkticka-hudba-tajomneho-naroda>).

Príklady na variantnosť z dokumentov Európskej únie preložených do slovenského jazyka:

1. Dokument *Udržateľná politika EÚ na ďalekom severe*. P7_TA(2011)0024. Uznesenie Európskeho parlamentu z 20. januára 2011 o udržateľnej politike EÚ na ďalekom severe (2009/2214(INI)). In: Úradný vestník Európskej únie C 136 E/71. 11. 5. 2012. Zdroj: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:136E:0071:0081:Sk:PDF>: ... *so zreteľom na Dohovor o severských Samioch z novembra 2005... – EÚ má obrovské územia pevniny Arktídy vo Fínsku a Švédsku, ktoré sú obývané jedinou pôvodnou skupinou obyvateľstva Európy, ktorou sú Samiovia. – ... v samijskom parlamente a aj v Rade Samiov v severnej Európe... – Samiovia žijú v arktických regiónoch Fínska a Švédsko, ako aj Nórska a Rusko.*

2. Dokument *Návrh spoločného uznesenia... o stratégii EÚ pre oblasť Arktídy* (2013/2595(RSP), 10. 3. 2014. Zdroj: <http://www.europarl.europa>.

eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=P7-RC-2014-0229&format=XML&language=SK: ... *potvrďuje svoje vyjadrenia o právach domorodých obyvateľov vo všeobecnosti, a konkrétne **Sámov**, ktorí sú jediní domorodí obyvatelia EÚ. ... keďže jediní pôvodní obyvatelia EÚ, **Sámovia**, žijú v arktických regiónoch Fínska a Švédska, ako aj Nórska a Ruska.*

b) nesklonný citátový výraz

Variantnosť v písaní zachytávame v korpuse aj pri substantíve v pozícii nezhodného nominatívneho prívlastku alebo citátového slova v pozícii adjektíva – *jazyk Saami/Sámi, obyvateľ/kmeň/národ Saami/Sámi; Saami parlament: Zahrnuté sú tiež články v **jazyku Saami** a na tému Saami a o nórskom autorovi Henrikovi Ibsenovi* (http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/sk/collections_all.html). – *Tretím oficiálnym **jazykom** je **Sámi**, ktorý patrí do ugro-fínskej [správne ugrofínskej] jazykovej vetvy* (<http://www.jazykovevzdelavanie.sk/products/o-norcine/>). – ... *od pastierskych **kmeňov Saami** vo Švédsku, ktorých soby nedokážu nájsť obživu pod hrubým ľadom, ktorý napadne počas neobvykle ťažkých snehových zrážok, až po domorodé komunity v Andách, kde extrémne výkyvy počasia spôsobujú vážne problémy s potravinovou bezpečnosťou* (<http://www.unis.unvienna.org/unis/sk/pressrels/2007/unisinf221.html>). – *Tieto soby sú domáce zvieratá **obyvateľov Sámi**, ktoré sa na jar vyženú do voľnej prírody a na jeseň ich majitelia zoženú do stád* (<http://www.slovakia.no/nsf/archiv20089.html>). – *Náplňou kurzu bola výučba redakčného systému eJournal zabezpečená kvalifikovanými lektormi z viacerých krajín Európy v priestoroch novootvoreného **Saami parlamentu** vybaveného modernou technológiou* (http://www.zschlebnice.sk/aktivity/2011_2012/jun.php).

c) skloňované substantívum – označenie jazyka

Frekvencia nominatívu singuláru: *saamčina* (31) – *sámčina* (11).
V ostatných pádoch výskyt minimálny: G sg. *saamčiny* (2) – *sámčiny* (0).

d) adjektívum

Frekvenčné poradie variantov v nominatíve singuláru: *sámsky* (13) – *saamský/saamsky* (0), minimálny výskyt genitívu plurálu *saamských* (1) a inštrumentálu plurálu *saamskymi/saamskými* (1/1).

sámsky

sámsky	13	sámski	1
sámskeho	7	sámskych	7
sámskemu	1	sámskym	3
sámsky	13	sámskych	7
sámskom	3	sámskych	7
sámskym	3	sámskymi	2

saamsky/saamský

saamsky/-ý	0	saamski/-i	0
saamskeho/-ého	0	saamskych/-ých	0/1
saamskemu/-ému	0	saamskym/-ým	0
saamsky/ý	0	saamskych/-ých	0
saamskom	0	saamskych/-ých	0
saamskym/-ým	0	saamskymi/-ými	1/1

Podoba *samský* je doložená iba v G pl. (*samských komunit v Nórsku*) a na podobu *samijský* sú 2 doklady v N sg. (*samijský národ, samijský jazyk*).

Z korpusového profilu môžeme nateraz uzavrieť nasledujúce: Etnické autononymum je v súčasnej slovenčine menej frekventované. Vyskytuje sa najviac v plurálovej forme, tvar singuláru sme nezachytili. Frekvencia je pomerne vyrovnaná pri písanej podobe **Saami/Saamovia, Sámi/Sámovia**. Vyrovnaná tvarová variantnosť však neplatí v N pl. *Sámi* (1) : *Sámovia* (22). Túto skutočnosť nevieme interpretovať, môžeme sa len domnievať aj vzhľadom na neprítomnosť tvarov N sg., že brzdou v používaní môže byť silná asociácia s niektorými pádmi domáceho zámena *sám*. Korpus nedokladá ani prechýlené substantívum v ženskom rode. Podľa toho, z akého časového obdobia pochádzajú korpusové zdrojové texty, možno uvažovať o tom, že písanie v koreni slova s dvoma samohláskami *aa* je staršie ako písanie s dlhým *á*. Písanie *Saami* sa vyskytuje v encyklopedickom časopise *Pyramída* z r. 1977 v texte o národoch ZSSR a v tom istom časopise z r. 1986 v texte o Ugrofinoch. Dá sa predpokladať, že takéto písanie sa prevzalo z ruštiny a finčiny, v oboch jazykoch sa v autonyme píše zdvojená hláska *a*, vo výslovnosti ide o dlhú samohlásku *á*. Ďalšie pravopisné varianty sú mladšieho dáta a odkazujú na prevzatia z iných jazykov.

V malom počte (max. 9 dokladov) je zachytená aj plurálová podoba, v ktorej sa koreňom slovenského ekvivalentu etnického mena stáva cudzojazyčné označenie *Sami/Saami* [angličtina (?)] – *Samiovia/Saamiovia* – *Samiov/Saamiov*. V odvodených slovných druhoch túto podobu dokladáme pri adjektíve (2), preto ju nateraz hodnotíme ako irelevantnú, i keď slovotvorne interpretovateľnú.

Frekventované nie je ani substantívum označujúce jazyk. Tu prevláda pravopisná podoba *saamčina*.

Pri adjektíve, ktorého výskyt v korpuse je takisto nevýrazný, prevláda písanie *sámsky* s dlhým *á* v koreni slova. Počet dokladov s dvoma samohláskami *aa* je celkom mizivý, v prisudzovaní kvantity (*saamskych/saamských, saamskymi/saamskými*) sa zachytáva neistota v chápaní kvantity zdvojenej samohlásky, počty dokladov sú však irelevantné. Táto neistota môže podporovať uprednostňovanie podoby *sámsky*, pri ktorej odpadá potreba znalosti výslovnosti zdvojených samohlások a chápanie ich kvantity v slovách cudzieho pôvodu. Ale platiť môže aj opak, že ide o vedomú domácu adaptáciu a zjednodušenie, o vplyv češtiny či iných cudzojazyčných zdrojov, v ktorých sa uplatňuje pravopis s dlhým *á* (napríklad aj v niektorých po anglicky písaných textoch).

Záver: Nateraz na základe korpusových zistení stavu v používaní a porovnaním s autoritatívnymi zdrojmi sa ukazuje ako možné a zrejme najefektívnejšie uvažovať o lexikografickom spracovaní substantíva označujúceho príslušníka etnika v podobe **Saam** N sg., **Saami/Saamovia** N. pl. v mužskom rode, **Saamka** N sg., **Saamky** G sg., **Saamok** G pl. v ženskom rode, **saamčina** pri substantíve označujúcom jazyk a adjektívum **saamsky**, všade s naznačením výslovnosti [-á-], pričom pravopisné podoby **Sám**, **Sámi/Sámovia**, **Sámka**, **sámčina**, **sámsky** by sa uvádzali ako rovnocenné pravopisné varianty, teda v rámci heslovej časti za sebou. Toto spracovanie by odrážalo reálny stav v jazyku – teda dve adaptované podoby etnického mena: staršiu (pravdepodobne na báze fínčiny alebo ruštiny) a novšiu (pravdepodobne na báze pôvodného saamskeho jazyka alebo angličtiny). Pri lexikografickom spracovaní je však možné aj iné riešenie, ktoré navrhol posudzovateľ tohto textu, a to uprednostniť iba podobu s dlhým *á*, keďže tá sa vyskytuje vo viacerých variantoch pôvodného etnického mena (*Sámi*, *Sápmi*, *Sápmelaš*).

LITERATÚRA

- DOLNÍK, Juraj a kol.: Cudzosť – jazyk – spoločnosť. Bratislava: Iris 2015, 316 s.
- DOLNÍK, Juraj: Interpretácia ako konštituent človeka, komunikácie a porozumenia. In: Jazykovedný časopis, 2013, roč. 64, č. 2, s. 93 – 108.
- GENZOR, Jozef: Jazyky sveta. História a súčasnosť. 1. vydanie. Bratislava: Lingea 2015. 686 s.
- HAŠOVÁ, Lucie: *Romové, nebo Cikáni? – výsledky dotazníkového průzkumu*. In: Naše řeč, 1997, roč. 80, č. 4, s. 195 – 201.
- HÜBSCHMANNOVÁ, Milena: *Jsou Romové Cikáni?* In: Čeština doma a ve světě, 1993, č. 1, s. 32 – 34.
- Krajiny sveta. Z nemeckého originálu preložili K. Jurkovičová-Salayová, M. Holubová, E. Lengyelová, I. Knezlová, J. Kahan, L. Slabá. Bratislava: Pravda 1986. 752 s.
- Malá slovenská encyklopédia Beliana. Kol. autorov. 1. vydanie. Bratislava: Encyklopedický ústav Slovenskej akadémie vied, Goldpress Publishers 1993. 822 s.
- ONDREJKOVÁ, Renáta: O pôvode názvu Cigán (cigán) a o význame jeho derivátov. In: Slovenská reč, 1991, roč. 56, č. 5 – 6, s. 323 – 327.
- Malá zemepisná encyklopédia ZSSR. Kol. autorov. Zost. Š. Očovský. Bratislava: Obzor 1977. 856 s.
- ONDREJOVIČ, Slavo: Jazyková ekológia a ekológia lingvistiky. In: Jazykovedný časopis, 1996, roč. 47, č. 1, s. 3 – 24.
- ORGOŇOVÁ, Oľga – BOHUNICKÁ, Alena – FARAGULOVÁ, Alena: Medzi črepinami trinástej komnaty rómskeho diskurzu (etnolingvistikko-xenologická interpretácia). In: STUDIA ACADEMICA SLOVACA 43. Prednášky 50. letnej školy slovenského jazyka a kultúry. Ed. J. Pekarovičová, M. Vojtech. Bratislava: Univerzita Komenského 2014, s. 302 – 316.
- RÁCOVÁ, Anna: Rómčina v slovenskom jazykovom a spoločensko-historickom kontakte. In: Studia Academica Slovaca 43. Prednášky 50. letnej školy slovenského jazyka a kultúry. Ed. J. Pekarovičová, M. Vojtech. Bratislava: Univerzita Komenského 2014, s. 317 – 331.
- Slovník cudzích slov (akademický). 2., doplnené a prepracované vyd. Spracoval kolektív autorov pod vedením V. Petráčkovej a J. Krausa. Preklad L. Balážová, J. Bosák, J. Genzor, I. Ripka, J. Skladaná. Ed. L. Balážová – J. Bosák. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá 2005. 1054 s.
- Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. Hl. red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006. 1134 s.

KS

K etymológii slova buchnát: o jednom „skrytom“ slovenskom latinizme

LUBOR KRÁLIK

Abstract: In the contemporary Slovak language, Slovak *buchnát* „blow with the fist (to the back), thump“, attested since the 19th century, is perceived as a derivative of Slovak *búchať*, perf. *buchnúť* „to beat, hit, strike, pound, etc.“. However, this etymological interpretation (also assumed implicitly by Machek, 1957, 1968) presupposes the existence of a suffixal element (-*nát*-) which is otherwise unknown in Slovak word-formation. In the author’s opinion, Slovak *buchnát* masc. (in older language also *buchnáta* fem.; cf. Kálal, 1923) is a loanword – presumably originating in Latin schools – from Latin *pugnata* „colaphus“ (Du Cange), derived from Latin *pugnus* „fist“; the form of the Slovak word was probably influenced by the autochthonous verb *buchnúť* (cf. above).

Keywords: Slovak language, etymology, word-formation, Latin schools, Latin loanwords in Slovak.

Výraz *buchnát* „úder päšťou do chrbta“ (Krátky slovník slovenského jazyka, 2003, s. 79, ďalej KSSJ; Slovník slovenského jazyka, 1. zv., s. 141, ďalej SSSJ I; Slovník súčasného slovenského jazyka, 1. zv., s. 376, ďalej SSSJ I) nenachádzame ani v Historickom slovníku slovenského jazyka (1992 – 2008), ani v *Slowári... A. Bernoláka* (1825 – 1827). Zdá sa, že toto slovo sa objavuje až v slovenskom písomníctve 19. stor. – český lexikograf F. Š. Kott (Česko-německý slovník..., s. v. *buchnát*) ho koncom 19. stor. charakterizuje ako slovenské, odvolávajúc sa na P. Dobšinského, nachádzame ho však aj v textoch J. Kalinčiaka či G. K. Zechentera-Laskomerského.¹

Slovo *buchnát* ako označenie úderu sa v jazykovom vedomí používateľa súčasnej spisovnej slovenčiny môže pociťovať ako odvodenina od slovesa *búchať* vo význame „udierať“; porov. i rovnoznačné *búchanec*,² v SSSJ

Príspevok vznikol v rámci výskumného projektu *ETYMO – etymologická databáza slovenskej lexiky* (1. etapa) (grant VEGA č. 2/0136/16).

¹ K výskytu slova u ďalších autorov narodených v 19. stor., ktorých tvorba zasahuje aj do 20. stor. (J. Čajak, J. Jesenský, M. Kukučín, E. Maróthy-Šoltéssová, G. Maršall-Petrovský a i.), porov. doklady v ich dielach sprístupnených v projekte Zlatý fond denníka SME, ktoré možno získať prostredníctvom vyhľadávacej funkcie na webovej stránke projektu.

² K derivácii *búchať* > *búchanec* porov. deverbatívne odvodeniny typu *drganec*, *kopanec*, *štuchanec*.

I uvedené ako synonymum výrazu *buchnát*. Substantívum *buchnát* predstavuje zo synchronného hľadiska derivačné východisko pre sloveso *buchnátovať* „dávať buchnátý“ (porov. KSSJ, s. 79; SSJ I, s. 141; SSSJ I, s. 376).³

V etymologickom slovníku V. Machka (1957, s. 39; 1968, s. 62) nachádzame v hesle *bouchati* nasledujúcu informáciu: „Slc. *buchat'* [sic! – L. K.], *búšiť*...; *buchcovať* (-chn-, -cht-, -chnát-)...“ Za stručným zápisom v zátvorkách treba akiste hľadať slovesá *buchnováť*, *buchtováť*, *buchnátovať*, ktoré V. Machek podľa všetkého prevzal zo slovníka M. Kálala (1923, s. 46), kde sa uvádzajú v rovnakom poradí a sémantizujú sa ako „dávati ‚buchtý‘, ⁴ buchance“. Z citovaného textu zároveň vyplýva, že uvedené slovesá sú derivátmi od slovesa *búchať*, ktoré zodpovedá príslušnému heslovému výrazu (čes. *bouchati*); podstatné meno *buchnát* možno v takom prípade interpretovať – z hľadiska diachrónnej slovotvorby – ako spätnú odvodeninu od slovesa *buchnátovať*.

Takýto výklad podľa nášho názoru sprevádzajú určité ťažkosti. Zatiaľ čo odvodzovanie slovies *buch-c-ovať*, *buch-n-ovať*, *buch-t-ovať* od *búchať* by nemalo vzbudzovať pochybnosti,⁵ inak je to zrejme v prípade slovesa *buchnátovať* – ak má ísť o odvodeninu od *búchať*, treba tu predpokladať slovotvornú štruktúru *buch-nát-ovať*, t. j. je potrebné vyčleniť v tomto slovese formant *-nát-*, ktorý v slovenskej slovotvorbe podľa všetkého nie je známy. Vzhľadom na túto skutočnosť sme počas prípravy Stručného etymologického slovníka slovenčiny (Králík, 2015) pôvodne uviedli výraz *buchnát* v hesle *búchať*, pričom sme ho zaradili medzi odvodeniny od príslušného heslového výrazu s upozornením, že ide o slovotvorne nejasný derivát.

V záverečnej fáze prípravy etymologického slovníka sme uvedenú interpretáciu slova *buchnát* – nadväzujúcu na V. Machka – prehodnotili, pričom sme pre tento výraz predložili iný etymologický výklad (porov. Králík, 2015, s. 85 – 86).

³ V zmysle naznačenej derivačnej postupnosti (*búchať* > *buchnát* > *buchnátovať*) uvádza príslušné výrazy aj Slovník koreňových morférov slovenčiny (2012, s. 87, s. v. *BUCH*¹).

⁴ Slovo *buchta* vo význame typu „úder“ je zrejme odvodené od intenzíva typu **buch-t-at'* „(silne) búchať, udierať“ (porov. Králík, 2015, s. 86).

⁵ K príslušným slovotvorným formantom porov. *kopat'*: *kop-c-ovať*; *odhr-nút'*: *odhr-n-ovať*; *slin-t-at'*, *šplech-t-at'* a i.

Viedla nás k tomu skutočnosť, že v slovníku M. Kálala (1923, s. 46) sa analyzované slovo uvádza v podobe *buchnat(a)*. Z takéhoto zápisu vyplýva, že zmienenému lexikografovi bolo okrem maskulína *buchnat* známe aj femininum *buchnáta*. Ak vychádzame zo slovotvornej postupnosti *búchať* > *buchnátovať* > *buchnat* (porov. vyššie), potom takéto kolísanie v rode nemusí byť ničím mimoriadnym – ako je známe, podstatné mená vzniknuté tzv. spätným tvorením od sloviess sa môžu vyznačovať rodovou variantnosťou, porov. *masakrovať* > *masaker* i *masakra*, *odievat'* > *odev* m., no *obúvať* > *obuv* ž., a pod.⁶

Zdá sa však, že práve Kálalom uvedené femininum *buchnáta* poskytuje kľúč k adekvátnemu etymologickému výkladu slova. V tejto súvislosti považujeme za vhodné upozorniť, že v Du Cangeovom slovníku stredovekej a neskorej latinčiny (Du Cange, 1883 – 1887) nachádzame dva formálne identické heslové výrazy – okrem substantíva *pugnata*¹ „quantum pugno continetur“ (t. j. „koľko možno obsiahnuť päšťou, hrst'ou, koľko sa vmestí do hrsti“), odvodeného od lat. *pugnus* „päšť“, je to aj homonymné *pugnata*², pre ktoré sa uvádza význam „colaphus“. Lat. *colaphus* je prevzatie z gr. *kolafos* (κόλαφος) „úder päšťou“; aj v prípade lat. *pugnata*² ide o odvodeninu od lat. *pugnus* „päšť“.

Preto považujeme za možné vysloviť predpoklad, že slk. *buchnáta* „úder päšťou“ bolo prevzaté z vyššie uvedeného lat. *pugnata*, odvodeného od lat. *pugnus* „päšť“; mohlo sa tak stať azda v prostredí dobových latinských škôl.⁷ Slovenská forma so začiatočným *buchn-* vznikla akiste v dôsledku druhotného zblíženia s domácim slovesom *buchnúť*.

Na záver poukážeme na morfológickú stránku analyzovaného výrazu. Vzhľadom na latinské východisko *pugnata* je pravdepodobné, že v slovenčine je pôvodnejšia forma *buchnáta*, t. j. femininum. Vznik maskulína *buchnat* nie je celkom jasný, možno tu azda uvažovať o viacerých možnostiach: 1. Forma *buchnat* mohla vzniknúť na základe tvaru množného čísla *buchnáty* (s rovnakou gramatickou morférou pri skloňovacích vzoroch *žena* aj *dub*); k podobnej zmene gramatického rodu porov. napr. maskulinum *ka-*

⁶ K ďalším príkladom porov. Králik, 2013, s. 50.

⁷ K prevzatiu latinského výrazu z blízkeho významového okruhu porov. i slk. *virgas*, *virgáč* „1. prút, korbáč; 2. expr. bitka, trest bitkou, výprask“ (SSJ I, s. 104): „Z učiteľské latiny: pův[odně] akus[atív] plur[álu] od lat. *virga* prut“ (Machek, 1957, s. 568).

pec, ktoré vzniklo pravdepodobne na základe tvaru množného čísla *kapce*, pôvodne utvoreného ako tvar feminína *kapca* (tak u A. Bernoláka [II, s. 883] vo význame „onuca“), prevzatého z maď. *kapca*, ktorého etymologickým východiskom je slovanské **korytŷce* (porov. i Králik, 2015, s. 254). 2. Maskulínium *buchnát* mohlo vzniknúť ako spätná odvodenina od slovesa *buchnátovať* utvoreného na základe feminína *buchnáta*; pri konštituovaní mužského rodu v prípade deverbatíva mohli azda zohrať určitú úlohu aj významovo blízke maskulína typu *úder* či *búchanec*. V prospech tohto predpokladu môže svedčiť aj forma *obuchnát*, ktorú uvádza A. Záturecký (2005, s. 578): akiste tu ide o spätnú odvodeninu od slovesa **o-buchnátovať*, resp. **o-buchnátiť*; k predpone *o-* v slovesách s významom úderu porov. *o-búšiť*, *o-valiť* a i.

LITERATÚRA

BERNOLÁK, Anton: Slowár Slowenski Česko-Laťinsko-Ňemecko-Uherski. I. – V. Budae: Typis et Sumtibus Typogr. Reg. Univers. Hungaricae 1825 – 1827.

Česko-německý slovník Fr. Št. Kotta. Online: <http://kott.ujc.cas.cz/>, citované 31. októbra 2016.

DU CANGE, Charles du Fresne, sieur et al.: Glossarium mediæ et infimæ latinittatis. Niort: L. Favre 1883 – 1887. Online: <http://ducange.enc.sorbonne.fr/>, citované 31. októbra 2016.

Historický slovník slovenského jazyka. I. – VII. Red. V. Blánár – M. Majtán. Bratislava: Veda 1992 – 2008. ISBN 80-224-0378-4.

KÁLAL, Miroslav: Slovenský slovník z literatúry aj nárečí. (Slovensko-český diferenciálny.) Banská Bystrica: nákladom vlastným 1923. 1 112 s.

KRÁLIK, Ľubor: Prečo je v slovenčine *závet* mužského rodu a v češtine *závěť* ženského rodu? In: Kultúra slova, 2013, roč. 47, č. 1, s. 49 – 51.

KRÁLIK, Ľubor: Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava: Veda 2015. 704 s. ISBN 978-80-224-1493-7.

Krátky slovník slovenského jazyka. 4., doplnené a upravené vyd. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. Bratislava: Veda 2003. 986 s. ISBN 80-224-0750-X.

MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1957. 628 s.

MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. 2., opravené a doplnené vyd. Praha: Academia 1968. 868 s.

Slovník koreňových morfém slovenčiny. 3., upravené a doplnené vyd. Red. M. Sokolová – M. Ološtiak – M. Ivanová. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity 2012. 692 s. ISBN 978-80-555-0603-6.

Slovník slovenského jazyka. I. A – K. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1959. 816 s.

Slovník slovenského jazyka. V. V – Ž. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1965. 848 s.

Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. Hl. red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006. 1 134 s. ISBN 978-80-224-0932-4.

ZÁTURECKÝ, Adolf Peter: Slovenské prislovnia, porekadlá, úslovnia a hádanky. Bratislava: Slovenský Tatran 2005. 816 s. ISBN 80-222-0527-3.

Zlatý fond denníka SME. Online: <http://zlatyfond.sme.sk/>, citované 31. októbra 2016.

Pravopis a skloňovanie slova runway, resp. ranvej a niektorých substantív so zakončením na -j

SIBYLA MISLOVIČOVÁ

Proces adaptácie býva pri jednotlivých cudzích slovách rozličný. Nie vždy ide o jednoduché prevzatie a prispôbenie pravopisu a gramatiky domácim pravidlám. Pri niektorých slovách trvá i desaťročia, kým sa ustáli konečná pravopisná podoba a napríklad skloňovanie, ktoré sa odvíja aj od toho, aký rod nadobudne cudzie slovo v slovenskej slovnej zásobe. Jedným z takýchto slov, pri ktorých proces adaptácie ani po dlhšom čase nemožno pokladať za skončený, je aj anglické podstatné meno *runway* [ranvej] s významom „vzletová a pristávacia dráha“. Podnetom na analýzu bolo použitie tohto slova v spravodajstve jednej z televíznych staníc v spojení *letisko funguje len s jednou runwayou* [ranvejou], pričom v slovníkoch cudzích slov¹ (2005, 2008) je toto slovo spracované ako podstatné meno mužského rodu v pôvodnej pravopisnej podobe *runway*, ktoré sa

Príspevok vznikol v rámci grantovej úlohy VEGA č. 2/0125/15 *Analýza nových smerovaní vo vývine súčasnej slovenčiny s dôrazom na používateľské hľadisko*.

¹ V uvedených slovníkoch je heslo *runway* spracované ako letecký termín, rozdiel je však vo výklade. Kým v Slovníku cudzích slov (2005) je výklad „vzletová a pristávacia dráha“, čo pokladáme za primerané, vo Veľkom slovníku cudzích slov (2008) je výklad „kruhová vzletová a pristávacia plocha“, čo je podľa nášho názoru skôr význam slova *heliport*. Kruhová plocha sa používa väčšinou na vzlietanie a pristávanie vrtuľníkov, čo potvrdzuje aj výklad slova *heliport* v Slovníku súčasného slovenského jazyka H – L (2011): „plocha určená na pristávanie a vzlietanie helikoptér“. Pri slove *runway* však ide o dráhu určenú na štartovanie, pristávanie alebo rolovanie lietadiel (príp. raketoplánov, ak je súčasťou kozmodrómu), ktorá má danú šírku a dĺžku podľa rozličných parametrov.

podľa výslovnosti [ranvej] a zakončenia na spoluhlásku skloňuje podľa vzoru *stroj*. Overili sme si v mnohomiliónovom korpuse Omnia Slovaca (15. 05, ďalej korpus), či použitie ženského rodu pri tomto slove bola náhodná chyba, alebo sa neistota vyskytuje nielen v hovorených, ale aj v písaných textoch. Zisťovali sme takisto frekvenciu pôvodnej pravopisnej podoby *runway*, ktorá sa uvádza aj v slovníkoch cudzích slov ako jediná možnosť, a adaptovanej podoby *ranvej*, ktorá by zodpovedala pravidlám prispôsobovania cudzích slov podľa výslovnosti, ale lexikograficky zatiaľ nie je zachytená. Preskúmali sme aj skupinu prevzatých podstatných mien so zakončením na *-j*, ktorá síce nie je v slovnej zásobe slovenčiny početná, ale pokladáme ju za relevantnú v súvislosti s adaptačným procesom pri novších prevzatiach.

Výskyt podôb *runway/ranvej* ukázal, že v jazykovej praxi stále prevažuje pôvodná pravopisná forma *runway*, ktorá sa v korpuse vyskytuje vyše 600-krát, pričom adaptovaná podoba *ranvej* približne 50-krát. Treba však uviesť aj to, že vysoký počet anglickej podoby *runway* mierne skresľuje skutočnosť, že časť príkladov predstavuje vlastné meno – názov časopisu, projektu, festivalu a pod. Napriek tomu v porovnaní s adaptovanou podobou *ranvej* sa ako frekventovanejšia javí neadaptovaná podoba *runway*. Niekoľko príkladov: *Na mieste už bol použiteľný západný runway, rekonštruovaný armádou v roku 1989. – Keď sme zosadli na jediný runway, ktorý bol v Cincinnati v prevádzke, bolo mi jasné, že ho očistili s veľkými nákladmi a iba pre nás. – Pristávame a míňame runway, na ktorej je zoradených asi pätnásť odlietajúcich strojov. – Spojenie s ostatným svetom zabezpečujú v krátkom polárnom lete lietadlá, ktoré majú k dispozícii pristávaciu ranvej dlhú 3 600 metrov. – V Novom Mexiku otvorili ranvej prvého komerčného kozmodrómu.* Ako je z príkladov (v ktorých je sledované substantívum v tvaroch nominatívu a najmä akuzatívu singuláru) zrejmé, v textoch zaznamenávame podstatné meno *runway*, resp. *ranvej* v oboch rodoch, i keď vo veľkej časti príkladov sa rod z kontextu nedá určiť. Zaujímavé je aj to, že adaptovaná podoba *ranvej* sa vyskytuje častejšie v ženskom rode, čo môže byť vplyv češtiny. V češtine – a jej vplyv na jazykové povedomie používateľov slovenčiny je i v súčasnosti neodškriepiteľný (najmä v dôsledku sledovania českých médií, čo je vzhľadom na príbuznosť našich jazykov prirodzené) – sa slovo *ranvej* (na rozdiel od slovenčiny je v češtine výrazne

frekventovanejšia adaptovaná podoba, ale používa sa aj pôvodná) ustáľilo v dvoch rodoch, teda ako neživotné podstatné meno mužského aj ženského rodu (porov. Internetová jazyková príručka).

Výskyt tvarov ostatných nepriamych pádov v slovenských korpusových textoch je náročnejšie štatisticky sledovať, pretože niektoré tvary vzorov *stroj* a *dlaň* sú rovnaké. Táto skutočnosť môže spôsobiť, že používatelia jazyka si často „nepotrebujú“ uvedomiť rod daného podstatného mena, ktorý zároveň z takýchto textov nedokážu „odčítať“.

V prospech mužského rodu pri slove *runway/ranvej* hovorí analógia so skupinou prevzatých podstatných mien zakončených na *-j*, ktoré sa skloňujú podľa vzoru *stroj*, a to napr. *hoboj, konvoj, hokej, displej, džerzej, orloj, mumraj, trolej, trochej, spondej*. V porovnaní s rovnako zakončenými prevzatými podstatnými menami ženského rodu vzoru *dlaň*, napr. *livrej, trofej, alej*, sú výrazne v prevahe. Na používanie podstatného mena *runway/ranvej* v ženskom rode, ako sme už uviedli, má zrejme vplyv stav v češtine, ako aj asociácia s prekladovým ekvivalentom *dráha*. Z jazykovej praxe vyplýva, že slovo *runway* si nachádza uplatnenie nielen v oblasti leteckej terminológie, ale používa sa príležitostne aj prenesene (v menej oficiálnej komunikácii), napríklad namiesto slova *zjazdovka*, porov. *lyžiarsky runway* (v mužskom rode), ale aj ako synonymum slova *dráha* vo význame „smer, priebeh vývoja života“, napr. *štartovacia runway* (tu autor textu použil slovo v ženskom rode).

V tabuľke uvádzame všetky tvary podstatného mena *runway* v mužskom aj ženskom rode:

mužský rod (vzor <i>stroj</i>)		ženský rod (vzor <i>dlaň</i>)	
sg.	pl.	sg.	pl.
N runway	<u>runwaye</u>	runway	<u>runwaye</u>
G runwaya	runwayov	runwaye	runwayí
D runwayu	runwayom	<u>runwayi</u>	runwayam
A runway	runwaye	runway	runwaye
L <u>runwayi</u>	runwayoch	<u>runwayi</u>	runwayach
I runwayom	runwaymi	runwayou	runwayami

Pozn. V tabuľke sú podčiarknuté tvary, ktoré sú rovnaké v oboch rodoch.

Z tabuľky je zrejmé, že tvary N a A sg. aj pl. a L sg. sú v oboch rodoch totožné. Rozlišujúcu funkciu vzhľadom na identifikáciu rodu v texte majú tvary G sg. aj pl., D sg. aj pl., L pl. a I sg. aj pl.

Pozreli sme sa na výskyt jednotlivých tvarov v korpuse v obidvoch pravopisných podobách, pričom adaptovaná podoba bola opäť výrazne zriedkavejšia, príp. na niektoré tvary neboli doklady. Podrobnejšie sme sa zamerali na tvary genitívu, datívu, lokálu a inštrumentálu. Možno konštatovať, že vyššiu frekvenciu majú tvary mužského rodu a častejší je pôvodný anglický pravopis, pričom k cudziemu základu *runway* sa pridávajú slovenské koncovky. Na ilustráciu uvádzame viacero príkladov v jednotlivých pádoch:

Genitív singuláru: *Časť runwaya tak stojí nad morom na betónovej konštrukcii. – Na oboch stranách ranveja dorastala [tráva] až do výšky tridsať centimetrov. – Podľa správy vyšetrovateľov s najväčšou pravdepodobnosťou trafil korunu jedného zo stromov neďaleko runwaye. – Len na konci ranveje leží ohradený spadnutý stan.* Tvar mužského rodu *runwaya/ranveja* sa v korpuse vyskytuje 36-krát. Tvar G sg. v ženskom rode *runwaye/ranveje* sme po odstránení tvarov N pl. a A pl., ako aj českých textov zaznamenali 22-krát.

Genitív plurálu: *Teraz sa na obrazovke zjavil bradatý muž s výzorom učenca: stál neďaleko jedného z runwayov. – Je to dosť ďaleko od hlavných runwayí.* Tento tvar je málo frekventovaný a príklady s adaptovanou podobou sme nezaznamenali.

Datív singuláru: *V tej chvíli sa už lietadlo pohybovalo vlastnou silou a rolovalo k runwayu. – Keby sme mali poruchu motora, prv ako priletíme k najbližšiemu fungujúcemu runwayu v Cincinnati, kde by sme zosadli? – Brány letiska sa otvorili v piatok popoludní s tým, že všetko podstatné sa odohrávalo na príjazdovej ceste k ranveji, kde si na svoje prišli najmä fanúšikovia audio-video a neónových šou.*

Datív plurálu: *Pozrime sa ešte raz na čísla k runwayom* (jediný výskyt v mužskom rode).

Lokál singuláru: *Svetlá na runwayi osvetľovali široký trup lietadla TransPacificu.* Zaznamenali sme pomerne vysoký výskyt tvaru *runwayi* (46-krát), môže ísť však aj o tvary D sg. ž. r., aj L sg. m. r. aj ž. r., čo skresľuje daný údaj.

Lokál plurálu: *S nízkym podvozkom sa dá skutočne vyčítať iba na plochých a hladučkých **runwayoch** letiska. – Prevažne zalesnený Dorfgastein-Grossarl je prototypom rodinného lyžovania na prehladných **ranvejoch**. – Potom len asi 20-minútová prechádzka lietadla po **ranvejach** a „Konečná, vystupovať!“* Výskyt týchto tvarov je ojedinelý, maximálne 1- až 2-krát v jednotlivých rodoch v mnohomiliónovom korpuse.

Inštrumentál singuláru: *Po našom dotyku s **runwayom** sme sa ešte opäť vzniesli do vzduchu a druhýkrát sme dopadli dosť tvrdo. – Vlastným signálom otvoril bránu v plote a zastavil na mieste, kde potok mizol pod **ranvejom**. – ... účinkovanie v jeho skupine sa pre väčšinu z nich stalo nielen spoľahlivou štartovacou **ranvejou** pre ich ďalšie pôsobenie* (iba jeden výskyt v ženskom rode).

Inštrumentál plurálu: *Väčšina budov letiska je umiestnená medzi dvomi **ranvejami***. Tvary s koncovkou ženského rodu *-ami* sme našli 2-krát, a to iba v adaptovanej podobe, tvary s koncovkou *-mi* mužského rodu sme nezaznamenali.

V korpuse sa vyskytujú aj kontexty, v ktorých sa slovo *runway* neskloňuje: *Po ôsmich sekundách letu však Ruslan začal strácať výšku a 1 600 metrov od **runway** sa zrútil na štvorposchodový obytný dom*. Nepokladáme to za náležité, lebo aj napriek cudzej pravopisnej podobe je to podstatné meno zakončené spoluhláskou *j* vo výslovnosti, čo dáva dobrý predpoklad na skloňovanie.

Proces zdomáčňovania slova *runway*, resp. *ranvej* teda môžeme sledovať „naživo“ a nemôžeme ho pokladať za uzavretý. V sledovanej skupine podstatných mien zakončených na *-j* prevzatých z nemčiny, francúzštiny, angličtiny a japončiny je rod väčšiny z nich ustálený v súlade s ich lexikografickým spracovaním. Pri niektorých sme však zaregistrovali istý pohyb. Spomenieme slová *bonsaj*, *džerzej*, *portefeuille/portfej* a *alej*.

Pri substantíve mužského rodu *bonsaj* prevzatom z japončiny s významom „pestovateľskými technikami miniaturizovaná rastlina, obyč. drevina“ (porov. Slovník cudzích slov) sa v jazykovej praxi prejavuje – i keď možno povedať, že len okrajovo – ešte stále váhanie v rode. Oproti tisícom príkladov v mužskom rode, napr. *Hádam k najkrajším bytovým bonsajom patrí nádherná drevina s bizarným kmeňom a tmavočervenými listami *Loropetalum rubra**. – *Pestovanie bonsajov vedie človeka k seba-disciplíne, trpezlivosti a k usmerňovaniu svojej energie*, sme zazname-

nali aj minimum výskytov v ženskom rode, napr. *Pri dlhodobom súžití s bonsajou sa táto stáva členom rodiny*. Cudzia pravopisná podoba *bonsai* sa vyskytuje najmä vo vlastných menách (v názvoch predajní a centier, napr. *Bonsai centrum*) a v súvislosti s tým aj v apelatívach, najmä v rozličných inzerátoch a na internetových diskusných fórach, napr. *Preto budem rad ak sem napisu postrehy skusenejši a povolanejši v pestovaní bonsaiov* (príklad uvádzame v pôvodnom znení bez diakritiky a interpunkcie), a to častejšie vo funkcii adjektíva, napr. *Každú sobotu si na niektorej uzavretej ulici... môžete kúpiť: slnečné okuliare, posteľnú bielizeň, bonsai stromčeky, puzdrá na mobilné telefóny a vinylové elpěčka*, hoci prídavné meno *bonsajový* je ustálené.

Z pravopisnej stránky zaznamenávame istý „pohyb“ pri podstatnom mene mužského rodu *džerzej* s významom „mäkká pružná vlnená pletenina na výrobu odevov (podľa britského ostrova Jersey)“ (porov. Slovník súčasného slovenského jazyka, A – G), kde sa popri kodifikovanej podobe, napr. *Dôležité je, aby očká na hladkom džerseji... boli úhľadné*, v jazykovej praxi vyskytujú rozličné nesprávne pravopisné modifikácie, a to *džerzej*, *žerzej*, okrajovo i *žerzej*, pričom najviac výskytov má podoba *žerzej* (ktorá je v češtine), napr. *Z materiálov je najpoužívanější splyvavý žerzej*, a to aj vo funkcii adjektíva, napr. *... pružné žerzej materiály sú stelesnením elegancie a pohodlia nočného radu*.

Za zmienku stojí v tejto súvislosti aj podstatné meno ženského rodu *alej*, ktoré sa ako variant podoby *aleja* uviedlo až v prvom vydaní Slovníka súčasného slovenského jazyka A – G. Napriek tomu, že sa podoba *alej* dlhé roky z hľadiska jazykovej kultúry odmietala, v jazykovej praxi sa presadila. V súčasnosti je oproti variantu *aleja* výrazne frekventovanejšia, v korpuse sa vyskytuje v pomere *alej* : *aleja* – 4600 : 970.

Podstatné meno *portefeuille* [vysl. portfěj, portfěj] – používané najmä v ustálenom spojení *minister bez portefeuille* s významom „ktorý nemá nijaký rezort“ je vzhľadom na neadaptovanú podobu stredného rodu a je nesklonné, v lexikografickom spracovaní (v Slovníku slovenského jazyka, 3. zv.) sa uvádza aj sklonný variant *portfej* v mužskom rode, ktorého frekvencia však nestúpa (v korpuse sme našli len 2 výskyty).

V tejto súvislosti sme overili rod a pravopis sledovanej skupiny prevezatých podstatných mien v aj češtine (Internetová jazyková príručka).

Variantný rod – mužský aj ženský – sa uvádza pri slovách *ranvej/runway*, *bonsaj*, *displej* a *trolej* (na naše prekvapenie sme pri slove *trolej*, ktoré je v slovenčine mužského rodu, zaregistrovali ženský rod zopárkrát aj v slovenských textoch, napr. *rušeň bol skúšaný aj pod trolejou v obvode depa*). Na rozdiel od slovenčiny sa v češtine ustálila podoba *portfej* (iba v zdomácnenej podobe v mužskom rode) a pravopisný variant *žerzej*.

Záver. Preberanie cudzích slov nie je – ako sme neraz konštatovali – vždy bezproblémové a priamočiare. Výpožičkami si niekedy „komplikujeme“ používanie jazyka, čo sa deje aj v tomto prípade. Aký je teda „verdict“?

Z uvedeného vyplýva, že používanie slova *runway/ranvej* ako podstatného mena ženského rodu sa v porovnaní s mužským rodом vyskytuje menej často, zrejme preto nás veta z televízneho spravodajstva *letisko funguje len s jednou runwayou* citovaná v úvode príspevku vyrušila. Mužský rod potvrdzujú aj slovníky cudzích slov. Ďalším argumentom v prospech zaradenia podstatného mena *runway* do mužského skloňovacieho vzoru *stroj* je analógia s prevzatými podstatnými menami zakončenými na spoluhlásku *-j*, ktoré sú väčšinou mužského rodu, napr. *bonsaj*, *džerzej*. Napriek tomu treba konštatovať, že zdomáčňovací proces pri tomto slove ešte nemožno pokladať za zavŕšený a je možné, že napriek doterajšiemu lexikografickému spracovaniu to bude v budúcnosti inak. Naše odporúčanie je uprednostniť zaradenie pôvodne anglického podstatného mena *runway* do mužského rodu so skloňovaním podľa vzoru *stroj* aj v ďalšom lexikografickom spracovaní, samozrejme, s prihliadnutím na pohyb v jazykovej praxi.

Z dokladov vyplýva aj záver týkajúci sa pravopisu. V jazykovej praxi frekvenčne prevážuje neadaptovaná pravopisná podoba *runway*, ktorú odporúčame spracovať aj v príslušnom zväzku pripravovaného Slovníka súčasného slovenského jazyka. V odpovedi v rámci webovej jazykovej poradne (jazykovaporadna.sme.sk/q/6252/#ixzz4Ap58m15I) sa konštatuje, že „popri grafickej podobe *runway* dnes nemožno odmietat' ani podobu *ranvej*“. Vyslovil sa v nej predpoklad, že postupne – i keď pomaly – sa zdomácnená podoba začína používať, ale zatiaľ väčšinou v textoch menej oficiálneho charakteru. Je možné, že frekvencia používania adaptovanej podoby sa časom zvýši, ale takisto sa nedá vylúčiť, že sa tak nestane – to však ukáže budúcnosť. V každom prípade nemožno pri lexikografickom spracovaní predbehnúť prirodzený adaptačný proces.

Samozrejme, prevzatie anglického slova *runway* neznižuje frekvenciu terminologického spojenia *vzletová a pristávacia dráha*, ktoré v leteectve funguje už dávno. Domáce spojenie a výpožička sa používajú ako synonymné: *Vzletová a pristávacia dráha* (skratka *VPD*) alebo *runway* (skrátene *RWY*) je plocha slúžiaca na vzlet a pristátie lietadiel na letiskách. Dráha môže byť spevnená (betónom, asfaltom a pod.), prípadne nespevnená (najčastejšie trávnatá) (Wikipedia).

LITERATÚRA

Databáza odpovedí webovej jazykovej poradne Jazykovedného ústavu E. Štúra SAV na adrese jazykovaporadna.sme.sk.

Internetová jazyková príručka ÚJČ AV ČR na adrese prirucka.ujc.cas.cz.

Slovník cudzích slov (akademický). 2., doplnené a prepracované vyd. Spracoval kolektív autorov pod vedením V. Petráčkovej a J. Krausa. Preklad Ľ. Balážová, J. Bosák, J. Genzor, I. Ripka, J. Skladaná. Ed. Ľ. Balážová – J. Bosák. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá 2005. 1054 s. ISBN 80-10-00381-6.

Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. [1. zv.] Red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006. 1 134 s. ISBN 978-80-224-0932-4.

Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L. [2. zv.]. Ved. red. A. Jarošová – K. Buzássyová. Bratislava: Veda 2011. 1087 s. ISBN 978-80-224-1172-1.

ŠALING, Samo – IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, Mária – MANÍKOVÁ, Zuzana: Veľký slovník cudzích slov. 5., revidované a doplnené vydanie. Bratislava – Prešov: Vydavateľstvo SAMO 2008. 1148 s. ISBN 978-80-89123-07-0.

Wikipedia: https://sk.wikipedia.org/wiki/Vzletová_a_pristávacia_dráha.

ZO STUDNICE RODNEJ REČI

Tradičné hry starých rodičov

ANNA MARIČOVÁ †

Detské hry sú súčasťou ľudovej tradície a prenášajú sa z generácie na generáciu. Deti sa hry učia od starších, od rodičov, čím prispievajú k ich zachovaniu pre budúce generácie. V minulosti, keď nepoznali súčasné technické výtobytky, napr. televíziu, kreslené filmy, počítače, mobilné telefóny, deti sa viacej kamarátili, boli si bližšie, viacej sa rozprávali, navštevovali a zúčastňovali sa na rôznych hrách.

Väčšina tradičných hier slovenských detí v Starej Pazove bola spoločná tak pre dievčatá, ako aj pre chlapcov. Spolu sa hrali *mátke* a *pajtáši* (kamarátky a kamaráti) z tej istej ulice alebo zo susedstva a medzi sebou sa nazývali *šoraňia* a *šoranke*. Chlapci sa obyčajne nehrali s bábikami a dievčence zasa *ňekopaľi loptu* (nehrali futbal) a *ňeklíkeraľi/ňekrikeľali sa*. Jedny hry sa hrali vonku, iné vnútri. Tých vonkajších bolo viacej a obyčajne sa odohrávali na tráve pred domami. Druh hry určoval aj vek – menšie deti mali svoje hry a mládež (mládenci a dievky) zasa svoje.

Menšie deti vonku *robili kukučke*, *chitali kráľike*, hrali sa s hračkami domácej výroby. O niečo staršie deti – školáci – sa hrali *o žmúrke*, *o slepú babu*, *o drevenie bápke*, *láste prolaste*, *erveňáče – erventudom*, *o piero*, *víje*, *skackaľi sa* (preskakovali povraz), *ihraľi sa čibi ribi bjela* a pod. Mládež *sa hajšókala*, hrala sa *o stĺpi*, *o šábac* a pod. V zimnom období, najmä na priadkach, sa deti hrali *o mladú*, *o doktoróu*, *o boudášou* a mládež *sa ihrala o fôti* alebo *sa kárľala*.

V minulosti boli v Starej Pazove tehlové chodníky a cesty neboli dláždené. Keď pršalo, na ceste, najmä v koľajach, a vo dvoroch bolo hodne blata.

Príspevok vznikol v rámci projektu *Slovenský jazyk, literatúra a kultúra vo Vojvodine v diachronnej perspektíve, synchronných priesekoch z hľadiska kontextuálnej stratifikácie s finančným príspevkom Pokrajinského sekretariátu pre vedu a technologický rozvoj*.

A blatu sa tešili najmä mladší chlapci, ktorí z neho *robiľi kukučky*. Vzali si do dlaní kus blata, urobili guľku a dobre ju *vicapkali*. Pri vypracúvaní blata niekedy museli pridať vodu. *Kukučku* vyformovali do tvaru hrnčeka s pevnejšími stenami a s tenkým elastickým dnom priemeru 8 až 10 cm. Keď bola *kukučka* hotová, dali si ju na dľaň, *zapľuľi do nej*, zdvihli ruku, *celou silou ju tresli o zem* (prudko hodili na tehly) a pritom hovorili *Ďuz Mara do kapuste*. Dno sa roztrhlo a *kukučka strelila* (bolo počuť prasknutie). Ak sa *kukučka* nevydarila, *ňestrelila*. Víťazom bol ten, čia *kukučka* praskla najhlasnejšie. Dievčatá sa len zriedka *kukučkali*.

Neskoro na jar, keď v záhrade vyrástlo *metľiňa* (metlica) a v povetří poletovali *kráľike* (motýle), deti ich s radosťou naháňali. Odlomili si vetvičku z metlice alebo si vzali metlu a mávali ňou, kým *ňechiľli kráľika*. Priklopili z *metľiňom* a rukou pozorne chytili motýľa za krídla, pritlačili mu hlavičku a dali ho do *švibal'kovej škatuľki*, do ktorej občas nakukli, aby sa presvedčili, či je tam. A motýľov bolo viacej druhov: *kapustár* (mlynárik kapustný), *svetláčik* (modráčik), *žúťo* (žltáčik), *vilár* (vidlochvost), *oreháč* (babôčka)...

Domáce hračky boli z dreva, hliny, zo slamy, z kukuričia, prúťikov. Chlapci sa hrávali s drevenými vozíkmi, maľovanými fúrikmi, konikmi s kolieskami, rozličnými zvieratkami alebo pískali na píšťalkách. Dievčatá zasa mali doma urobené bábiky z prekrížených kukuričných paličiek previazaných motúzom. Na hornom konci dlhšej paličky bola pripevnená handrová hlavička, na ktorú sa nakreslila tvár. Bábika sa obliekala do handričiek a na hlave mala šatku. Inokedy kostrou bábiky bol *šúl'ok* (vymrvený kukuričný klas) oblečený do handričiek alebo mladý kukuričný klas v zelenom šúpólí z *vláskami*.

V hrách *o mladú*, *o doktoróu* a *o boudášou* deti napodobňovali každodenný život dospelých. Keď sa hrali *o mladú*, určili si *mladú*, *mladiho*, *družbu*, *družicu*, *svadobňih rodičóu*, *staréjšiho*, *odavača*, *krčmára*, *kuchárku*. Mladú nevestu pekne obliekli, na hlavu jej dali najčastejšie tri pestré šatky poskladané na 3 – 4 cm šírky a zaviazali ich vzadu. Každá d'alšia bola asi *s prsta* posunutá nazad. Priebeh svadby sa podobal ozajstnej svadbe. *Doktorovi* sa chodili s'ťažovať na rozličné choroby a on im predpisoval lieky, po ktoré si *chod'ili do apaťieki*, kde im *apaťiekár* dával cukríky, sviežu zeleninu, dochutenú vodu s cukrom alebo tvrdými cukríkmi ako lieky. *Do bóudu* chodili nakupovať domáce potreby, potraviny, oblečenie a platili peniazmi, ktoré si

nastrihali z novín. *Boudáš* im tovar balil do *pakpapiera* (baliaceho papiera), na ktorom predtým počítal.

Väčšinu ďalších hier možno zaradiť k typickým vojvodinským, v ktorých sa dievčatá a chlapci hrali spolu. Deje sa v nich presne opakovali ako stereotypy s dvomi-tromi motívmi. Začínali sa vyčítankou, ktorá určovala rozdelenie úloh v hre. Vyčítanky boli veršované alebo číslovkové. Pri spevavom vyčítovaní alebo odriekaní všetky deti stáli v kruhu a jedno z nich pritom rukou ukazovalo na ostatné deti. Na koho ukázalo posledný raz, na koho padlo posledné slovo, ten *vipadôu* a vyčítanka sa opakovala až dovedy, kým zostalo iba jedno dieťa, ktoré prebralo určenú úlohu. Pri vyčítovaní sa počítalo od jeden do desať alebo sa odriekali veršiky: *En, den – dinu, sava – raka tínu, sava – raka, tika – taka, elem belem – buf, trif – traf – truf; Elem, bel'em – berbelica, kuťa fala rukavica...; Enci – menci na kamenci, pobili sa traja Ňenci, edon tajšôu pre pušku – rozdriapau si panťušku, druhí tajšôu...*

Hra o *žmúrke* (schovávačka) si vyžadovala väčší počet dobrých skrýš. Hrala sa vo dvore (v dome) alebo na ulici. Skryť sa dalo *f šupe, stai, za stohom slame* alebo *šúšťa, po ctolom, pot post'eľou...*; *za jahodu, do garádu, za stĺp pri vrátach...* Dieťa určené, aby *žmúrilo*, si rukami prikrylo oči, stálo v kúte alebo pri *múre* a počítalo do 20, 30 (alebo ako sa už dohodli) a potom zvolalo „*id'em!*“. Keď niekoho zočilo, bežalo *do kuťi* (na miesto, kde *žmúrilo*) *zapl'uť* toho, koho našlo, a hra pokračovala, kým všetci neboli odhalení. Stávalo sa, že sa niektorému z detí podarilo prebehnúť vedľa toho, kto *žmúriu*, a *zapl'uť sa f kuťi*. V ďalšej hre *žmúriu* ten, kto *bôu pokoňi zapl'utí* (posledný odhalený).

O slepú babu. Deti stáli v kruhu a *držali sa za štránk* (povraz). V strede stála *slepá baba* – dieťa, ktorému zaviazali oči *ručníkom* (poskladanou šatkou, ktorú si ženy viazali na hlavu) a niekoľkokrát ho zatočili. Jeho úlohou bolo chytiť niektoré z detí. Deti bežali pred *slepou babou* alebo sa jej aj podkladali a pritom si dali na hlavu čiapku, klobúk alebo šatku, dali si okuliare alebo si zmenili účes, čupli si alebo si zastali na prsty, aby ich *slepá baba* nepoznala. Nie vždy sa jej podarilo uhádnuť, koho chytila. Keď hmataním rukami poznala dieťa, ktoré držala, a oslovila ho podľa mena, vystriedali sa – odhalené dieťa bolo novou *slepou babou*. Dieťa, ktoré *slepá baba* nespoznala, *ostávalo v kole* a hra rovnako pokračovala.

O dreveňie bápke. Deti stáli vedľa seba. Majiteľ alebo majster chytil každú bápku za ruku a točil sa s ňou. Dieťa muselo zostať v tej polohe (celým telom), v ktorej bolo, keď sa prestali točiť.

Láste prolaste. Vyčítanka rozhodla, ktoré dve deti preberú hlavné úlohy v hre. Najprv si obe deti vymysleli najkrajšie mená, napr. *Zlatovláska, Kráľovná...* Potom sa postavili čelom proti sebe, zdvihli ruky, preplietli si prsty a držali bránu. Všetky ostatné deti si zastali do radu po jednom, a držiac sa za ruku, prechádzali popod tú bránu a spievali: *Láste prolaste, kroz goru nan dolaste, vaša gora uvela a naša je zelena* (Chod'te, prechádzajte, cez horu k nám dôjdite, vaša hora uvädla a naša je zelená). Po ukončení piesne tí dvaja spúšťali ruky a dieťa, ktoré zostalo zachytené v bráne, muselo sa rozhodnúť, ku komu pôjde (napr. *g Zlatovláski alebo gu Kráľovnej*), zastať si zaň a držať sa ho rukami okolo pása. Hra pokračovala, kým všetky deti neboli v niektorom rade. Víťazom bol hráč, ktorý mal za sebou v rade viacej detí.

Erveňáče – erventudom. Všetky deti sa rozdelili do dvoch skupín a zastali si oproti sebe vo vzdialenosti asi desať metrov. Držali sa za ruky. Z jedného radu volali *erveňáče*, z druhého odpovedali *erventudom*. Prvý rad: *Koga t'ete?* Z druhého odpovedali meno niektorého dieťaťa, ktoré stálo v prvom rade. To dieťa sa rozbehlo, uvážiac, kde je druhý rad najslabší, aby ho tam prerazilo, alebo bežalo k dieťaťu, ktoré malo rado. Ak sa mu podarilo preraziť rad, vrátilo sa medzi svojich s dieťaťom, ktoré si zvolilo, ak nie, zostávalo v zajatí druhého radu. Hra pokračovala, kým všetky deti neboli v jednom rade.

O piero (O kvety). Vyčítanka určila predavača a kupca kvetov. Deti zostali u predavača. Každé si zvolilo, ktorým kvetom chce byť, a pošeplo to predavačovi, aby kupec nepočul. Boli to: *fajóuka* (fialka), *noňná frajla* (večernica), *giorgiňa* (georgína), *durdica* (konvalinka), *lepakáta* (astra), *tulipám* (tulipán), *laľuja* (ľalia), *červená ruža...* Kupec potom prichádzal, pozdravil sa a pýtal sa na kvet. Keď taký kvet bol, to dieťa sa rozbehlo a kupec za ním. Ak ho chytil, bral si ho k sebe, ak nie, kvet sa vrátil do predajne a musel si zvoliť iný názov. Keď si kupec chcel kúpiť kvet, ktorý nemali, predavač povedal: *Posaťe sa na lopatu, pa buďeťe mať!* Kupec sa vracal medzi kúpené kvety, s ktorými sa dohovárал, ktorý kvet pôjde kúpiť.

O vije (chytačka). Vyčítanka určila, kto bude chytať ostatné deti. Deti bežali a naháňač sa snažil lapiť ich. Lapené deti potom stáli v skupinke a ostatné bežali ďalej. Hra sa končila, keď boli všetky deti lapené.

Čibi ribi bjela. Určené dieťa si zastalo do *garádu* (kanál, priekopa vedľa cesty) a ostatné preskakovali z jednej strany na druhú a spievali *Čibi ribi bjela, či bi mačka ribi jela*. Úlohou dieťaťa v kanáli bolo chytať dieťa, ktoré preskakuje. Keď niekoho chytilo, úlohy si vystriedali.

Hajšóukaňia (hojdanie sa). V Pazove boli pred domami zasadené moruše a na vhodnú haluz sa zaviazal hrubý povraz alebo reťaz, aby sa urobila *hajšóuka* (hojdačka). Dolu sa na ňu dala *pohíbaná handroška* (poskladaný tkaný pokrovec zo starých handier) z domu, *abi nežúľalo* (aby netlačilo). Dievka, ktorá sedela, držala sa povrazu. Najprv sa trochu zahojdala tlačenním – *zahajšóukala sa*. Z oboch strán boli pripevnené povrazy, ktorými mládenci hýbali, a tak sa dievka hojdala, vznášajúc sa vysoko vo vzduchu. *Ňehajšóukala sa* iba mládež, vítaní boli všetci: deti, ktoré sa vedeli dobre držať, aby nespádli, ale i dospelí – mladšie ženy a ich manželia.

O stĺpi. Mládež stála v kruhu v pároch za sebou. Medzi pármami bolo asi pol metra voľného priestoru, aby mohli prebehnúť do stredu alebo von z kruhu. Vyčítankou sa určili dvaja hráči, ktorí začínali hru. Jeden si zastal pred stĺp v kruhu a vtedy hráč na konci musel bežať, aby chytil druhého, vyčítankou zvoleného hráča, ktorý bežal pred ním a zastal si pred niektorý stĺp. Teraz sa úlohy zmenili – ten na konci stĺpa naháňal hráča, ktorý len pred chvíľou naháňal niekoho iného. V hre pokračovali, kým sa im nezunovala.

Šábac. Aj pri tejto hre si mládež vyčítankou zvolila hráča, ktorý prebral najdôležitejšiu úlohu. Zastal si na čelo radu. Za ním stáli páry. Ten na čele *zaťapuškau* (zatlieskal) a zvolal „šábac“, čo bolo znamením poslednému páru v radě, aby každý z nich bežal z inej strany radu napred. Hráč, ktorý tlieskal, mal za úlohu chytiť jedného z bežiacich a tí sa zasa mali stretnúť a chytiť sa za ruky. Keď sa tomu, čo tlieskal, podarilo niekoho chytiť, mal partnera do páru, s ktorým si zastával dopredu pred ostatné páry. Potom ten, ktorý zostal z páru sám, tleskaním a volaním dával znamenie ďalšiemu páru z konca radu, aby bežal. A tak sa hra opakovala.

Fóty (zálohy). Táto hra bola statickejšia a často sa hrala na priadkach. Vyčítankou si mládež zvolila hráča, ktorému všetci dali *fóty* (nejaký predmet – vreckovku, sponku ap.) a on ich *viťahuvau* a pýtal sa: *Čo má táto fóta*

robit'?' Druhý zvolený hráč určoval, čo má tá *fóta* robiť. Majiteľ predmetu musel potom spievať, tancovať, ísť po niečo, niečo zjesť, niekoho pobožkať, ísť von z izby a pod.

Celkom malé deti boli v hrách odkázané na rodičov, starých rodičov alebo na starších súrodencov. Ich hry sa čiastočne líšili od hier starších detí. K najrozšírenejším hrám tejto vekovej skupiny v Starej Pazove patrili *Varila mišička kašičku* a *Húske moje, poťe domóu*. Pri prvej hre mama držala ručičku dieťaťa a na jeho dlani napodobňovala miešanie jedla pri varení, spievajúc *Varila mišička kašičku, varila, varila. Ke navarila, tomu dala* (ukazujúc pritom na každý prst počnúc od palca) *za mišičku, tomu dala za taňierik, tomu dala za varečku, tomu dala za ľižičku* (a keď prišiel rad na malíček) – *a tomu maľimu nič nedala, ale mu prasiatko zakíkala, ki-ki-ki* a začala štekliť dieťa pod pazuchou, aby sa smialo a hovorilo *ešte*. Ďalšia hra bola *Húske moje, poťe domóu*. Pri nej jedno dieťa alebo aj viacej detí stálo v určitej vzdialenosti od husiarky (mamy alebo starších súrodencov), ktorá spevavým hlasom kládla otázky a deti jej odpovedali: *Húske moje, poťe domóu. – Nesmieme; Pre koho? – Pre vlka; Dže je? – Za dubom; Čo tan robi? – Umíva sa; Š čin sa utiera? – Zlatovin ručničkom; Kto ho šiu? – Šoukiňa; Skeďe je? – Z Budína*. Na to husiarka zvolala – *Húske moje, poťe domóu!* A deti sa rozbehli k nej, ale rozbehol sa aj vlk, ktorý čakal v skrýši, a chytal ich. Deti s krikom bežali k mame. Lapené húsa zostalo pri vlkovi. Obe hry sa viackrát opakovali.

(Uvedené hry sa datujú v spomienkach z rokov 1955 až 1965.)

ROZLIČNOSTI

Patrí slovo lovište do večných lovísk?

V článku s názvom *Substantíva s príponou -ište a zdrobneniny zakončené na -ce* (Kultúra slova, 2016, č. 4, s. 200 – 212) sme sa o. i. zaoberali slovom *lovisko* a jeho staršou podobou *lovište*, ktorá sa stále používa, hoci sa v žiadnej kodifikačnej príručke neuvádza. Keďže v spomenutom článku na to nebol priestor, chceme sa na tomto mieste variantmi *lovisko/lovište* zaoberať podrobnejšie a v širších súvislostiach.

Zistili sme, že frekvencia slova *lovište* je v korpuse Omnia Slovaca (15.05; ďalej len korpus) pomerne vysoká (748 výskytov, podoba *lovisko* mala 1 030 výskytov), pričom dominuje „v tvare genitívu plurálu *lovišt'*, a to najčastejšie vo frazeologickom spojení *odísť do večných lovišt'/lovísk* (vo význame ‚zomrieť‘) so slovesnými obmenami *odchádzať/odobrať sa/pobrať sa/posielat'/putovať do večných lovišt'“* (tamže, s. 204). V Krátkom slovníku slovenského jazyka (2013, ďalej KSSJ) a v Slovníku súčasného slovenského jazyka H – L (2011) sa pri hesle *lovisko* uvádza ako zjemnený frazeologizmus *odísť do večných lovísk*, v 2. zväzku Slovníka slovenského jazyka (1960, ďalej SSJ) sa uvádzajú obidva varianty substantíva *lovište* i *lovisko*, no vo frazeologizme je iba jedna podoba – *odísť do večných lovišt'* s kvalifikátorom *hovorový a žartovný výraz*. Celkovo sa v korpuse nachádzalo 561 výskytov tvaru *lovišt'*, ale iba 70 z nich v nefrazeologických spojeniach, napr. *Rovnako klamná je aj predstava, že na ústupe sú takzvané koticové veľryby, lebo vymizli z mnohých lovišt', kde boli kedysi hojně. – Keď sme prišli do týchto lovišt', bolo ich [bojovníkov] štyri razy po desať. Teraz piati chýbajú. – Bachamezey, miesto či územie, na ktorom neskôr vznikla obec, sa spomína v listine uhorského kráľa Štefana V. ako súčasť kráľovských lovišt'.*

Príspevok vznikol v rámci grantovej úlohy VEGA č. 2/0125/15 *Analýza nových smerovaní vo vývine súčasnej slovenčiny s dôrazom na používateľské hľadisko*.

Relatívne časté je v korpuse aj dané slovné spojenie s kodifikovaným podstatným menom v G pl. *lovísk* (176), no v porovnaní so spojením *do večných lovišť* ide o sotva tretinový výskyt.

V snahe zistiť frekvenciu slova *lovište* v internetových textoch (vyhľadávač Google, zber údajov 4. 8. 2016) sme sa orientovali na množné číslo, lebo Google nerozoznáva veľké písmená a podobu nominatívu jednotného čísla *Lovište* má známe chorvátske letovisko, čiže výsledky by boli skreslené. Vo všetkých pádoch plurálu okrem genitívu prevažoval kodifikovaný tvar: *loviská* (N + A) v pomere 2 500 : 1 870, *loviskám* (D) v pomere 715 : 9, *loviskách* (L) v pomere 6 120 : 1 680, *loviskami* (I) v pomere 752 : 38. V prípade slovného spojenia s G pl. prídavného mena *večný* však jednoznačne prevažovala podoba *do večných lovišť* (9 300 výskytov), spojenie *do večných lovísk* sa tu vyskytovalo 1 500-krát.

Slovné spojenie *do večných lovišť/lovísk* sa do slovenčiny dostalo pravdepodobne prostredníctvom prekladov dobrodružnej literatúry s indiánskou tematikou, filmové verzie nevnímajúc, ide teda zrejme o kultúrne prevzatie. Pôvodné anglické slovné spojenie *happy hunting-grounds* (písané aj bez spojovníka ako tri samostatné slová) sa v tomto type beletrie (podľa <http://www.etymonline.com>) používa vo význame „posmrtný raj pôvodných obyvateľov Severnej Ameriky“ a prvýkrát je doložené v románe J. F. Coopera *Posledný Mohykán* (1826). Slovenský preklad nie je doslovný, adjektívum *šťastný* (*happy*) sa nahradilo adjektívom *večný*, čo akiste súvisí so slovenským kultúrnym kontextom: posmrtný život sa často označuje slovom *večnosť* (najmä v náboženskom zmysle), príp. spojením *večný život*; vo význame „zomrieť“ sa používajú frazeologizmy *odísť*, *odobrať sa na večnosť*, príp. *odísť na večný odpočinok* (KSSJ). Rovnako frázu prevzala napr. aj čeština (*věčná loviště*), poľština (*kraina wiecznych łowów*) a nemčina (*die ewigen Jagdgründe*). Adjektívum *šťastný*, naopak, zostalo v zaužívaných prekladoch do maďarčiny (*a boldog vadászterület*, doslovne „šťastné/blažené loviská“) či švédčiny (*de sälla jaktmarkerna*, doslovne „blažené loviská“).

V súčasnosti sa slovné spojenie *do večných lovišť* objavuje v hovorovom jazyku, v beletrii aj v publicistike a používa sa nielen v súvislosti s úmrtím človeka, príp. zvieratá, ale aj s vecami či javmi vo význame „pokažiť sa, doslúžiť“, napr.: *Avšak keď sa niektoré z jadier pokazí, celý procesor putuje do večných lovišť* (inet.sk). – *Našťastie to bola iba telefónna prípojka a te-*

lefón odišiel do večných lovíšť (blog), príp. aj „zaniknúť“, „ukončiť“, napr. *Projekt Gorillaz síce odišiel do večných lovíšť, ale stále je ešte dost' materiálu, ktorý muzikanti nahrali, no nevydali* (Hospodárske noviny, 2007). – *Zato nezávislý denník sa odobral do večných lovíšť v útrobach VSŽ* (Sme, 1995).

Dôvody pretrvávania slovného spojenia v podobe *do večných lovíšť* môžu byť viaceré: 1. zakonzervovanie spracovaním v SSJ, kde sa v záhlaví hesla na prvom mieste uvádza podoba *lovište*, až potom *lovisko* a frazéma len v podobe *odišiel do večných lovíšť*, pričom treba vziať do úvahy celkový česko-slovenský kultúrny kontext a dlhodobý vplyv češtiny na slovenčinu (v češtine existuje iba výraz *loviště*); 2. istý pátos, ktorý vytvára zastaranejšia podoba slova, v súčasnosti sa však používa skôr ironicky, nie na zjemňovanie; 3. ako kultúrna reália sa fráza rozšírila najmä v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch 20. storočia, keď bola dobrodružná literatúra s indiánskou tematikou u nás veľmi populárna, ale prvá moderná lexikografická príručka (KSSJ), v ktorej sa uvádza iba podoba *lovisko*, vyšla až v roku 1987, čiže viacerým generáciám fráza „vošla do krvi“ v staršej podobe.

V neposlednom rade relatívne vysoká frekvencia slova *lovište* vo všetkých pádoch pravdepodobne súvisí aj so skutočnosťou, že hoci sa pri podstatných menách vzoru *srdce* označujúcich miesto začali v istom období uprednostňovať varianty s príponou *-isko*, v niektorých prípadoch sú aj v súčasnosti kodifikované dvojtvary, napr. *obväzisko/obväzište*, *odbytisko/odbytište*, *nástupisko/nástupište*, *semenisko/semenište*, *schodisko/schodište*, *útočisko/útočište*, *výstupisko/výstupište*, *zoradisko/zoradište*. Odhadnúť náležitú príponu môže byť pre bežných používateľov jazyka pomerne ťažké, najistejším riešením je preto nahliadnutie do kodifikačných príručiek. V prípade, že trend používania frazémy so staršou podobou slova *lovište* bude naďalej pretrvávať, bude zrejme vhodné zvážiť jej „legalizáciu“ minimálne ako hovorovú.

Dana Guričanová

SPRÁVY A POSUDKY

Viktor Krupa, jazykovedec, orientalista, slovakista

12. decembra 2016 oslávi svetoznámy orientalista, všeobecný jazykovedec a typológ, ale aj náš vzácny priateľ PhDr. Viktor Krupa, DrSc., dobre známy okrem iného aj úzkymi vzťahmi a spoluprácou s Jazykovedným ústavom E. Štúra SAV, osemdesiate narodeniny. Ústav orientalistiky SAV už v predstihu (24. novembra 2016) usporiadal jubilejné podujatie na jeho počesť, na ktorom sa vo vystúpeniach Dušana Sorbyho, Anny Rácovej a Slavomíra Ondrejoviča podrobne zhodnotil prínos nášho jubilanta k slovenskej i svetovej vede a kultúre. Viktor Krupa sa na podujatí nemohol zúčastniť z vážnych zdravotných dôvodov, domnievam sa však, že je namieste, aby sme si túto výnimočnú osobnosť Slovenska pripomenuli aj v našom časopise.

O Viktorovi Krupovi kolovali od začiatku jeho kariéry správy, že je „dieťa šťasteny“, lebo sa mu podarilo v čase totality, keď sa to zdalo takmer nemožné, vycestovať na koniec sveta, absolvovať cestu na rajské novozélandské ostrovy, pobudnúť tam, koľko potreboval, a bez úhony sa vrátiť domov s tým, že ho za tú výpravu nemolestovali ani vtedajší mocipáni, ktorí to ináč s obľubou robili. Neskôr vo svojich cestách pokračoval pobytmi na Kalifornskej univerzite v Berkeley a na havajskej univerzite v Honolulu, kde sa okrem iného venoval i tajomnému písmu rongo-rongo z Veľkonočného ostrova, aby v 70. rokoch na ne nadväzoval za pomoci Humboldtovej nadácie na európskych univerzitách v Münsteri a v Tübingene. Jeho zahraničné cesty pokračovali potom v 80. rokoch pobytmi v Japonsku (vdďaka nadácii Japan Foundation), v Britskom múzeu antropológie a na Londýnskej univerzite. Oceániu, Austráliu i Japonsko mohol potom výskumne navštíviť aj opakovane. V 90. rokoch jeho stáže trochu ustali, čo súviselo zrejme predovšetkým s tým, že v rokoch 1990 – 2002 už pôsobil ako riaditeľ Kabinetu orientalistiky SAV a že ako šéfredaktor viedol svetoznámu edíciu *Asian and African Studies* a neskôr aj interdisciplinárny časopis *Human Affairs*. I keď

V. Krupa už dávnejšie obmedzil svoje výpravy do sveta, neprestal byť „poradcom“ pre moje cesty na iné kontinenty, o čom podrobnejšie referujem v pripravovanej práci *Dlhý je tieň Babylonskej veže*.

Náš jubilant patrí nesporne medzi najvýznamnejších orientalistov a všeobecných jazykovedcov, no nikdy nezanedbával ani slovakistiku. Veď je jediným slovenským orientalistom, ktorého bibliografické súpisy sa nachádzajú aj v súbernej personálnej bibliografii slovenských slovakistov a slavistov, ktorá vychádza každých päť rokov pod názvom *Slovenskí jazykovedci*. Býval členom pravopisnej komisie JÚĽŠ SAV a dodnes je členom redakčnej rady odborného periodika slovenskej jazykovedy *Jazykovedného časopisu*. Spolu sme napísali viacero článkov a štúdií o vzťahu jazyka a identity, o jazykových mýtoch, jazykových situáciách a jazykových politikách krajín sveta. Pripravovali sme aj spoločnú publikáciu pod názvom *Letokruhy jazyka a jazykovedy*, z ktorej však vyšli zatiaľ len niektoré pasáže.

Z početných kníh Viktora Krupu treba spomenúť predovšetkým jeho práce o polynézskych jazykoch, ktoré vyšli v rôznych krajinách sveta (je ich spolu viac ako 10) a už klasickú *Jednotu a variabilitu jazyka. Systémový prístup a tzv. exotické jazyky* (1980). V spoluautorstve s najbližšími spolupracovníkmi J. Genzorom a L. Drozdíkom pripravil jedinečné *Jazyky sveta* (1983), v ktorých sa podrobne opisujú a charakterizujú jazykové situácie a sústavy takmer 2 000 jazykov sveta. S J. Genzorom vydal ako komplementum rovnako výnimočné *Písma sveta* (1986). Ďalej si osobitnú zmienku zaslúži jeho monografia *Metafora na rozhraní vedeckých disciplín* (1990), v ktorej sa fenomén slovesnej metafory analyzuje ako interdisciplinárny jav, ako aj práca *Jazyk – neznámy nástroj* (1991), ktorá predstavuje jednu z najlepších kníh o jazyku u nás určenú širšiemu publiku. V roku 1996 znovu v spoluautorstve s J. Genzorom vydal encyklopedické dielo *Jazyky sveta v priestore a čase*, v ktorom sú zachytené novšie premeny a poznatky o jazykoch sveta na konci 20. storočia. Jeho poslednou knižnou prácou je publikácia *Pohyby jazykov v čase a priestore od globalizácie k revitalizácii* (2012). Mimoriadnu cenu má však podľa môjho názoru jeho esej *Priepasť šesťdesiatročných a vízia blízkej budúcnosti*, ktorá vyšla v Slovenských pohľadoch (2006, č. 10). V nej sa odráža jeho prehľad o najnovších osudoch tohto sveta, ale aj jeho obdivuhodná schopnosť prieniku do interdisciplinárnych priesečníkov najrozmanitejších oblastí ľudského poznania. Neskôr

objavil pre seba aj témy kognitívnej lingvistiky, najmä obraznosti v jazyku, metafory, metonymie a fenoménu tvorivosti. Presvedčivo ukázal, že metafora je širší jav, než sa všeobecne myslí, a že jej majiteľmi nie sú len básnici. Pomáha nám povedať a pochopiť o svete okolo nás a v nás omnoho viac, než je to v silách „suchého“ nemetaforického jazyka.

V knižných vydaniach a štúdiách Viktora Krupu sa vinie ako červená niť snaha vystihnúť najzásadnejšie prejavy jednoty ľudského jazyka a konfrontovať ich s očividnou rozmanitosťou a variantnosťou jazykov. Pomáhal nám ostatným tým aspoň do istej miery prekonávať naše europocentrické chápanie lingvistiky a jazyka. Diskutoval pritom o mnohých zásadných otázkach jazykovedy a filozofie jazyka, najmä o otázkach znakovosti, vzťahu jazyka ku skutočnosti, vývinu jazyka, otázkach (ne)linearity, vágnosti a modelovania v jazyku, o probléme gramatických kategórií a pod. Odvážne polemizoval s mnohými známymi a uznávanými koncepciami, napr. s teóriou jazykovej relativity B. L. Whorfa, spresnil a rozvinul Swadeshovu grottochronológiu, teóriu typologických indexov J. H. Greenberga a iné svetoznáme teórie. Oboznamoval nás so špecifikami jazykových situácií aj inde vo svete, s jazykovou politikou a jazykovou legislatívou, no vzrušovala i znepokojovala ho aj téma klamaní v jazyku. V tejto súvislosti cituje napr. Orwellove slová z r. 1946 o jazyku politiky, že „politika je záplava klamstiev, výhovoriek, hlúpostí, nenávisť a schizofrénie“, ale nebol by to Viktor Krupa, keby k tomu pacifisticky nedodal: „Keby sa niekto cítil týmto tvrdením dotknutý, musí si sám položiť otázku, či sa Orwellov názor vzťahuje len na angličtinu polovice štyridsiatych rokov, alebo má azda nadčasovú platnosť.“

V. Krupa bol, ako je dostatočne známe, aj plodným prekladateľom, dokonca „veľkoprekladateľom“, čo takto bez kontextu neznie bohvieako. Ale preložil viac ako 100 kníh a problém by bol čo len vypočítať autorov, ktorých prekladal z anglosaskej literatúry, no aj z japončiny, maorijčiny, indonéžtiny a iných jazykov. Aspoň pripomeňme, že preložil aj základné diela R. Kiplinga, E. Gibbona, J. Swifta, M. Twaina, T. S. Eliota, J. Conrada, D. Defoa, J. Kawatabu, J. Huizingu, A. Millera, M. Puza, E. Segala a mnohých ďalších vrátane autorov známych detektívnych románov. Je aj prvým slovenským prekladateľom slávnych Tolkienových Hobbitov. Viaceré z jeho prekladov boli oprávnené ocenené za originálny prínos do slovenskej kultúry. Aspoň telegraficky sa zmieňme aj o desiatkach jeho úspešných kníh

z oblasti literatúry faktu, kde ho zaujali najmä objavné moreplavecké cesty, či jeho publikácie, v ktorých približoval exotický folklór a tichomorskú slovesnosť.

Pre naturel Viktora Krupu boli a sú azda najcharakteristickejšie pokoj a harmónia, ktoré sa asi nedajú dosiahnuť bez absolútnej hygieny práce a sebadisciplíny, a s tou zasa súvisí – možno aj nevyhnutne – jeho istá asketickosť. V jeho prípade však šlo predovšetkým o askézu v starogréckom význame, t. j. v zásade o cvičenie a tréning. Vďaka nim dosiahol vrcholné majstrovstvo v ovládaní jazykov a písem, ktoré by sa určite vytratili z jeho mozgových centier, nebyť jeho sebadisciplíny. Otázka však je, či to nebolo priveľa pre jeden ľudský mozog.

V. Krupa okrem svetových jazykov (angličtiny, nemčiny, francúzštiny a povedzme, ruštiny) ovláda japončinu, polynézske jazyky, z nich najmä jazyk novozélandských Maoriov, ktorý sa stal dominantným predmetom jeho výskumu, ale aj havajčinu, no hovorí aj jazykom obyvateľov Markézskych ostrovov a indonézštinou (Bahasa Indonesia). S touto výbavou patrí k najväčším polyglotom na Slovensku všetkých čias, neprekonáva ho podľa môjho názoru nikto z našej súčasnosti či minulosti.

V. Krupa nie je však len polyglotom, ale aj encyklopedistom s výnimočnou pamäťou, ktorý však nikdy nestaval bohatstvo svojho umu na obdiv. Keď niekto vyslovil uznanie nad kvantom a hĺbkou jeho vedomostí, sám ich zakaždým spochybnil, ak priamo nezhodil. Bol to iste prejav jeho nepredstieranej skromnosti, ale možno aj vplyv japonského životného štýlu a japonského spôsobu komunikácie. Je to predsa japonista telom i dušou, veď aj autá si takmer vždy kupoval len japonské.

Na záver tohto jubilejného článku si dovoľím zopakovať pokrik, ktorý ma Viktor Krupa naučil pred mojou cestou do Austrálie a na Nový Zéland medzi maorijských bojovníkov. Absolvoval som ju po jeho stopách o viac ako dve desiatky rokov neskôr. Možno sa tieto slová k nemu donesú napriek jeho zdravotným ťažkostiam a bude to mať naňho aj ozdravujúci účinok, ako sme toho neraz svedkami v aborigénnych spoločenstvách: *Kia ora, kia kaha, kia manawa nui!* Buď zdravý, buď silný, buď dobrej nálady! Nech sa tak stane!

Slavomír Ondrejovič

Skončil sa 24. ročník celoslovenskej súťaže s medzinárodnou účasťou Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko

Mesto Nové Zámky 9. júna roku 2016 už 24. raz otvorilo svoje brány mladým poetom a prozaikom, aby ocenilo najúspešnejšie dielka v medzinárodnej súťaži *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko*. Pre niektorých súťažiacich bolo zložitú nájsť tú pravú odpoveď, ale napríklad pre tretiačku Terezku Fitťkovú zo Základnej školy na Kollárovej ulici vo Svätom Jure to nebolo nič ťažké:

Prečo mám rada Slovensko

*Na to je ľahká odpoveď,
tak počívajte, decká, hneď!
Napríklad je tu obec Zábava,
kde sa každý dobre zabáva.
Na Orave je obec Tanečník,
v tanci sa im nevyrovná nik.
Že vraj v obci Babušina Kopanica
je babuša prísna, čo kopne každého lenivca.
Pri Bánovciach klame názov Somárovec,
je tu múdrych ľudí plná obec.
Pri Vrábloch je obec, čo ťažko sa hľadá,
pretože ju nazývajú Tajná.
Pri Humennom je obec Jankovce,
tam každý Janko bývať chce.
Na Kysuciach je Papučovci zvaná osada,
tam vás radi na gauč pred telku posadia.
Na Slovensku nie je nuda, verte tomu!
Musíte len chcieť objaviť a vyjsť z domu.*

V roku 2016 sme si pripomenuli sté výročie úmrtia slovenského spisovateľa Svetozára Hurbana Vajanského, preto Matica slovenská tento rok vyhlásila za Rok Svetozára Hurbana Vajanského a aj niektorí súťažiaci vzdali hold tomuto významnému kultúrnemu dejateľovi.

*... Každý deň nelení,
preto tak veľa k lepšiemu mení
v politike aj v literárnom umení.*

Ukážky prác sú prevzaté zo zborníčka *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko*. 24. ročník. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky 2016. 84 s. ISBN 978-80-972297-0-2.

*V časopise Škola a život bol už podpísaný pseudonymom,
odvtedy pozmenil si meno, no stále ostal Jozefa Miloslava Hurbana synom.
Časopisom Slovenské pohľady lepšie priblížil vedu pre bežných ľudí
spôsobom, ktorý ich zaujíma, a nie takým, ktorý nudí.
Nevadí mu, že ne jeden politik vzbúrou proti nemu pení,
on si stáť za svojou prácou viac ako vlastnú slobodu cení,
ved' bol ochotný kvôli nej aj viackrát skončiť vo väzení.
Za mrežami prítom skončil bez viny,
jediným dôvodom boli jeho revolučné činy.
Verejne vyjadriť svoj názor nemal strach,
prostredníctvom svojich článkov nedovolil, aby na slovenské dianie sadal prach...
Dokázal veľa ako spisovateľ i literárny kritik
a tiež ako publicista a politik.
Hoci dňa 19. 8. 1916 už navždy zatvára svoje viečka,
a o pár dní pri jeho pomníku horí sviečka,
dodnes vidieť výsledky jeho práce a ideálov,
vďaka ktorým sa zaradil medzi slovenskej publicistiky kráľov.*

(Dašena Gombíková, 1. ročník, Evanjelická spojená škola, Ul. M. R. Štefánika, Martin)

Vyhlasovateľmi 24. ročníka súťaže boli Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvo kultúry SR, Matica slovenská, Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, Spolok slovenských spisovateľov, Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o., Štátny pedagogický ústav, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Vydavateľstvo Matice slovenskej.

Uplynulý ročník súťaže sa niesol aj v znamení ďalších významných výročí: 140. výročia narodenia Ivana Kraska, 210. výročia narodenia a 150. výročia úmrtia Karola Kuzmányho, 65. výročia úmrtia Ľudmily Podjavorinskej, 115. výročia narodenia Ľuda Ondrejova, 80. výročia narodenia a 15. výročia úmrtia Vincenta Šikulu, 25. výročia úmrtia Miroslava Válka, 30. výročia úmrtia slovenského dolnozemskeho spisovateľa Juraja Tušiaka i 210. výročia narodenia Mateja Hrebendu.

*Malý príbeh začína sa, chlapec žije v ňom,
a Matej skoro nevidiaci, duša veľká – to je on!
Túži spoznať písmenká, rozprávať sa s nimi,
ej, chudobný je, ale aj tak našiel pekné knihy.
Je tu problém, hoci čítať nevie, stále väčšou túžbou horí.
Hrebenda však pomoc nájde, ľudí poprosí,
raz dva každá knižka príbeh a život vykreslí.*

*Ešte na jeden si pani Križková spomína,
Bystrému chlapcovi príbeh pripomína.
Elán mal vždy v sebe, ľudia boli jeho očami,
nezlomil sa bedár ani po zúrivom požiari.
Dnes po svete kráča, nikdy sa nevzdáva,
a na konci každej knihy Poznajko sa skrýva.*

(Rajmund Hezký, 4. ročník, ZŠ, Školská ul., Tešedíkovo)

V školskom roku 2015/2016 sa do celoslovenského kola súťaže prihlásilo 150 škôl z celého Slovenska – 115 základných škôl vrátane súkromných a cirkevných a 35 stredných škôl (gymnazií, stredných priemyselných škôl, stredných odborných škôl, obchodných akadémií, dopravnej akadémie, pedagogickej a sociálnej akadémie, cirkevnej strednej školy).

... Život je zmena. Aj jazyk je zmena. Slovenčina. Čo vám napadne pri tomto slove? Jazyk? Gramatika? Komunikácia? Všetko patrí do jazyka. Kde je však jeho podstata? No predsa v S-L-O-V-E. Našu reč formujú slová. Hráme sa s nimi, skladáme ich do skladačky tak, aby pasovali a vytvorili celok. Keď potrebujeme byť precízni, vyberáme dôsledne, zvažujeme, čo vybrať zo slovnej zásoby... Keď chceme byť slobodnejší vo vyjadrení, tak vyberáme slobodnejšie, niekedy len tak – halabala. Naš výber sa mení jednak podľa situácie, jednak ho ovplyvňuje doba. Mám vystúpiť na našom záverečnom večierku, čaká ma zvládnuť príhovor! Nezaobidem sa bez: „Vážení učitelia, milí spolužiaci!“ Za oslovením prídu nadnesené slová o význame vedomostí, ktoré nám vštepila škola, o tom, ako sa nám otvára brána do života... Tí istí spolužiaci sa na našom ihrisku menia a ja vyberám zo zázračného vrecúška slov. „Chalani, baby! Po vyučku sa ide do mesta a večer na didžinu!“... Mať šmrnc, byť in, ísť na didžinu, čaj o piatej... Nič nie je stále, nič nie je nemenné.

Ani jazyk nie. Aj ten má svoju históriu. ...

Naši predkovia trpeli, boli utláčaní, často fyzicky trestaní... Slovenčina neznela v školách tak, ako znie dnes. Mlčali sme. Z mlčania povstalo slovo. Bernolák, Štúr, Hattala... Tým všetkým by sme mali poďakovať za náš krásny jazyk. ... Bol nám daný jeden z najkrajších darov, dar hovoriť vlastným jazykom. Nie každému národu bolo toľko šťastia dopriateho. Sme zodpovední za náš dar materinského jazyka. ... Je na nás, ako s ním naložíme. ... Nech slovo, ktoré povstalo, znie nám v ušiach ako nekonečná ozvena.

(Michaela Ďurčanská, 9. ročník, ZŠ, Lichardova ul., Žilina)

Súťažiaci vo svojich prácach rôznymi spôsobmi vyjadrovali vzťah k slovenčine a citlivo reagovali aj na prenikanie cudzích slov do nášho jazyka:

Moja láska k Slovensku je trošku špecifickejšia ako láska „domorodca“, ktorý počúval od kolísky slovenčinu v rozprávkach, v modlitbách. Som Maďarka, narodila som sa v Jablonove nad Turňou – v maďarsky hovoriacej dedinke – a chodila som aj do maďarskej škôlky. Moje začiatky so slovenčinou boli preto ťažké.

... V súčasnosti je jazyk iný, než bol, keď ho Štúr uzákonil. Pravdupovediac, spisovným slovenským jazykom hovorí v súčasnosti len veľmi málo ľudí. Vznikli rôzne nárečia v rozličných krajoch. Napríklad východniari hovoria, lepšie povedané „hutoria“, po východniarsky, Rusnáci po rusnacky, Záhoráci po záhorácky a tak ďalej.

Toto je ešte v poriadku, každý národ má svoje nárečia – ja ale nesúhlasím s devastáciou reči, ktorá je v súčasnej dobe veľmi silná. Dnes je všetko excelentné a sofistikované, vykonávajú sa tendre a audity, do jedla sa už nedávajú prísady, ale výhradne ingrediencie. Načo je dobre prepletať náš jazyk amerikanizmami? Veď ak si prestaneme vážiť jazyk, prestaneme ako národ existovať!

(Gréta Lörinczová, kvarta, Gymnázium P. J. Šafárika, Ul. akademika Hronca, Rožňava)

Päť trojčlenných odborných porôt malo ťažkú úlohu vybrať v jednotlivých kategóriách tie najúspešnejšie z 547 prác zo Slovenska: v 1. kategórii (1. stupeň ZŠ) posúdili 144 prác, v 2. kategórii (2. stupeň ZŠ a 1. – 4. ročník osemročných gymnázií) 314, v 3. kategórii (stredné školy) 89 súťažných prác. Štvrtá kategória už tradične patrila zahraničným účastníkom a tvorilo ju 103 prác zo základných a stredných škôl s vyučovacím jazykom slovenským zo Srbska, Chorvátska, Maďarska, Rumunska, z Veľkej Británie – zo Slovenskej víkendovej školy a škôlky v Londýne – a zo Štvrtej základnej všeobecno-vzdelávacej školy I. – III. stupňa z Užhorodu na Ukrajine.

V literárnych prácach zahraničných účastníkov súťaže väčšinou dominovali vzťah a úcta k domovine svojich predkov:

*... Kostol potvrdzuje živobytie predkov,
knihy svedčia bohatstvom dokladov.
Mená, pôvod, staré veci, udalosti –
hned' mám pestrý obraz minulosti.
Kráčam po stopách svojich predkov,
spočítam dejiny uplynulých rokov.
Bohatá a rozmanitá činnosť,
hrdá som na svoju slovenskosť.
... Dedičstvo, poklad zlatý,
drahšie je s'ľa diamanty
Rodinný archív neupadne do zabudnutia,
staré veci sú svedkovia minulosti.*

(Valentína Imreková, 7. ročník, ZŠ 15. októbra, Pivnica, Srbsko)

Hovorím po slovensky, anglicky, francúzsky a rumunsky. Oblíbeným a nadovšetko najbližším je mi jazyk slovenský.

(Jasmina Krnáčová, 10. ročník, Teoretické lýceum J. G. Tajovského, Nadlak, Rumunsko)

Žiaci a študenti z Vojvodiny vzdali hold aj svojmu rodákovi, spisovateľovi Jurajovi Tušiakovi:

Bol výnimočný človek, pretože poznal deti, venoval sa im a písal pre ne. To, že sa jeho diela čítajú aj na Slovensku, svedčí o tom, akú veľkú moc mal. Svojimi básňami spojil Slovákov v Srbsku a na Slovensku. ... „Podávaš ruku ruke / a srdce srdcu núkaš“ – prvé dva verše Modrej básne vyjadrujú práve tú spätosť Slovákov na Slovensku a Slovákov v Srbsku, úprimnosť, túžbu po stretnutí...

(Lára Šipická, 8. ročník, ZŠ hrdinu J. Čmelíka, Stará Pazova, Srbsko)

Pre zahraničných účastníkov pracovníci Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí v spolupráci s pracovníčkami miestneho odboru Matice Slovenskej v Nových Zámkoch i pracovníkmi ministerstva kultúry pripravili poznávací zájazd po zaujímavých miestach, tentoraz v okolí Bratislavy i v Bratislave samotnej, navštívili divadelné predstavenie v Slovenskom národnom divadle a po slávnostnom vyhlásení výsledkov sa osobne stretli s predsedom Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí i s ostatnými organizátormi súťaže.

Odborné poroty udelili 5 hlavných cien, 5 cien poroty, 6 osobitných cien poroty, 49 čestných uznaní, ocenili 5 pedagógov a 4 školy. V 2. kategórii bola udelená jedna mimoriadna cena primátora mesta Nové Zámky a v 4. kategórii jedna osobitná cena predsedu Matice slovenskej.

Ocenení si ich prevzali na slávnostnom odovzdávaní cien, ktoré sa, tak ako po minulé roky, konalo v Nových Zámkoch. Slávnosť sa začala pri soche Antona Bernoláka kladením vencov a kultúrnym programom, ktorý vyvrcholil v priestoroch Miestneho odboru Matice slovenskej. Súťažiacim i ostatným účastníkom podujatia sa prihovorili a odovzdali ceny podpredsedníčka výboru NR SR pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport, primátor mesta Nové Zámky i zástupcovia vyhlasovateľov a organizátorov súťaže. V rámci kultúrneho programu vystúpil operný spevák Ján Babjak, det-

ský divadelný súbor Bastriguly a všetkých roztlieskal aj folklórny súbor Maticiarik.

O dôstojný priebeh slávnostného vyhodnotenia súťaže sa zaslúžili pracovníci Miestneho odboru Matice slovenskej v Nových Zámkoch. Ministerstvo kultúry v spolupráci s organizátormi súťaže vydalo zborníček s ukázkami ocenených prác.

Poďakovanie i slová uznania patria organizátorom, vyhlasovateľom, sponzorom i všetkým tým, ktorí prispeli k úspešnému priebehu celého 24. ročníka súťaže *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko*. Obrovské uznanie však patrí všetkým súťažiacim a ich pedagógom, ktorí spolu vynesli na povrch krásy i tajné zákutia našej krajiny a kultúry a vyjadrili svoj vzťah k materinskému jazyku.

Dagmar Šimunová

SPYTOVALI STE SA

Boli sme na Šírave. – V telefonickej jazykovej poradni JÚLŠ SAV sme dostali otázku, aký je pravopis názvu *Zemplínska šírava* a jeho skrátenej jednoslovnej podoby.

Názov vodnej nádrže na Zemplíne v blízkosti Michaloviec spôsobil (porov. napr. príspevok J. Jacka *Pravopis vlastných mien Skalnaté pleso a Zemplínska šírava* vo 4. čísle Kultúry slova v roku 1982) a aj v súčasnosti spôsobuje niektorým používateľom jazyka problémy. Dokazuje to aj pomer výskytov podôb *Zemplínska šírava* a *Zemplínska Šírava* (3 482 : 2 602) v korpuse Omnia Slovaca (15.05).

Pravdepodobne aj preto sa autori Pravidiel slovenského pravopisu (ďalej PSP) rozhodli názov *Zemplínska šírava* uviesť nielen v textovej časti (od 1. vydania v r. 1991 v kapitole *Veľké písmená na začiatku vlastných mien a vnútri viacslovných vlastných mien*), ale v poslednom vydaní z r. 2013 aj v slovníkovej časti pri hesle *šírava*. Tu stačí pripomenúť, že veľké začiatkové písmeno sa píše iba na začiatku dvojslovného názvu a druhé slovo *šírava* sa píše s malým začiatkovým písmenom, lebo funguje v slovenčine ako všeobecné podstatné meno vo význame „rozľahlý priestor, šírina“ (porov. Krátky slovník slovenského jazyka). Niekedy však aj tí, ktorí poznajú pravopis úplného názvu *Zemplínska šírava*, môžu zaváhať pri písaní jeho skrátenej jednoslovnej podoby, v praxi pomerne frekventovanej. Potvrďuje to aj otázka, ktorú sme dostali. Pravopisu skrátených viacslovných vlastných mien sa PSP venujú podrobne a uvádza sa v nich informácia, že popri úplných podobách viacslovných vlastných mien existujú pri niektorých aj ich kratšie podoby, ktoré vzniknú vynechaním niektorých slov. Ďalej sa dodáva, že ide o „isté ustálené a nepočítané prípady“. Aj keď v PSP nájdeme pri každom pravidle dostatok príkladov, používateľ si položí otázku, ktoré ďalšie viacslovné vlastné mená možno ešte zaradiť do tejto skupiny. Podľa našej mienky sa k nim prirodzene začleňujú aj viacslovné geografické názvy, ktorých druhá časť sa v úplnej podobe píše s malým začiatkovým

písmenom, ale v skrátenej podobe sa situácia mení, napr. *Zemplínska šírava* – *Šírava*. Okrem spomenutej dvojice sem možno zaradiť aj názvy *Slovenské rudohorie* – *Rudohorie* či *Slovenský raj* – *Raj*. Samozrejme, ide o špecifické pomenovania, v ktorých slová *šírava*, *rudohorie* či *raj* sa v iných geografických názvoch na Slovensku nevyskytujú, preto nemôže dôjsť k problémom s ich identifikáciou. Takýto postup však nemožno uplatňovať pri všetkých viacslóvných geografických názvoch. Napríklad pri pomenovaniach, ktorých súčasťou je slovo *nížina* alebo *vrchy*, by sa nedal jednoznačne určiť konkrétny geografický objekt, pretože takýchto názvov je na Slovensku viac (porov. *Chočské vrchy*, *Kremnické vrchy*, *Strážovské vrchy*, *Štiavnické vrchy*, *Podunajská nížina*, *Východoslovenská nížina*, *Záhorská nížina*), treba však doplniť, že takéto skrátene názvy sa v slovenčine ani nepoužívajú.

O fungovaní jednoslovných pomenovaní *Šírava* (zo *Zemplínska šírava*), *Rudohorie* (zo *Slovenské rudohorie*) či *Raj* (zo *Slovenský raj*) sa môžeme presvedčiť v korpuse Omnia Slovaca alebo na internete. Na predložkové spojenia *na Šírave*, *na Šíravu* (ktoré sme si vybrali ako najčastejšie) nájdeme v korpuse 764 dokladov, napr. *pekne je aj na Šírave*, *rodinná dovolenka na Šírave*, *idem na chatu na Šíravu*, *izba s balkónom s výhľadom na Šíravu*. Podobne aj výskyt ďalších dvoch spomenutých skrátene názvov môžeme doložiť príkladmi z internetu: *medvede v Raji sú plaché*, *jesenné farby už zasahovali aj lesy v Raji*, *chodníky v Raji sú úzke*, *turistický pochod do Rudohoria*, *zaujímavé vzorky z Rudohoria*, *banické tradície v Rudohorí*, *jeseň v kopcoch a lazoch v Rudohorí*.

Iveta Vančová

Z NOVÝCH VÝRAZOV

Slová, ktoré nenájdete v Krátkom slovníku slovenského jazyka (24)

V texte nadpísanom *Slová, ktoré nenájdete v Krátkom slovníku slovenského jazyka* pokračujeme v uverejňovaní slov, s ktorými sme sa v ostatných rokoch stretli najmä v odborných, ale čiastočne aj v publicistických textoch a ktoré nie sú v doterajších vydaniach KSSJ (viacej o tom pozri v Kultúre slova, 2014, roč. 48, č. 1, s. 58).

videosignál -u m. inform. obrazový signál: *vstupný v., výstupný v., digitálny v., čiernobiely v., prenos v-u; videosignálový* príd.: *v. kábel*

videoslužba -y -žieb ž. služba zabezpečujúca zhotovovanie videí: *internetová v., zásielková v.*

víchricový príd. ktorý súvisí s víchricou: *v. stupeň vetra, v-á erózia, v-á výstraha; v-é dni*

vírič -a m. prístroj, zariadenie určené na vírenie: *v. chladených nápojov, v. vody, v. vzduchu; vaňový v., bazénový v.*

vírivka -y -viek ž vaňa al. bazén s mechanizmom, kt. víri (teplú) vodu: *nafukovacia v., mobilná v., relaxačná v.; vírivkový* príd.: *v. bazén, v. kúpeľ, v-á vaňa; v. systém*

vírnik -a m. **1.** (slovo je už v SSJ) let. motorové lietadlo s rotujúcimi plochami uvádzanými do pohybu dopredným pohybom lietadla vyvíjaným motorickou silou: *dvojmiestny v., dvojrotorový v., hybridný v.* **2.** veľmi malý živočích žijúci vo vode al. vlhkom machu, zool. *vírniky* Rotifera; **vírnikový** príd. k 1: *v-é lietanie*

vizualizácia -ie ž. **1.** odb. dodanie al. nadobudnutie zrakom vnímateľného rázu: *v. predstáv* **2.** inform. prevod dát vypočítaných počítačom do grafickej podoby: *v. dát* **3.** odb. kvázitrojrozmerná simulácia konštrukcie na displeji al. na papieri: *v. kúpeľne, v. rodinného domu, v. diaľničného úseku; grafická v.*

projektu; **vizualizačný** príd.: v. *program*, v. *softvér*; v-á *technika*, v-á *tabuľa*
vizualizovať -uje -ujú dok. i nedok. **1.** odb. robiť, urobiť vnímateľným zra-
kom: v. *sny* **2.** inform. previesť, prevádzať dáta do grafickej podoby: v. *súbor*
údajov, *virtuálne* v. *rozičné procesy*, v. *namerané hodnoty* **3.** odb. trojrozmer-
ne zobrazit', zobrazovať konštrukciu na displeji al. na papieri: v. *nábytok*,
v. *objekty*

vlhkovzdorný príd. ktorý odoláva vlhkosti: v. *obal*, v. *sadrokartón*, v-á
baterka, v-á *doska*, v-é *puzdro*; **vlhkovzdornosť** -i ž.: *skúška v-i*

vnolam -u m. (slovo je už v SSJ) konštrukcia slúžiaca na ochranu pred vl-
namí: *ochranný* v., *výklopný* v., *plastový* v. *bazéna*, *konštrukcia v-u*; **vnola-
mový** príd.: v. *štit*

vnovec -vca m. pružné duté teleso valcovitého tvaru, pružná rúra, hadi-
ca: *antikorový* v., *kovový* v., v. *výfuku*, v. *z nehrdzavejúcej ocele*; **vnovcový**
príd.: v. *kompensátor*, v. *ventil*, v. *potrubný systém*, v-á *hadica*, v-á *rúra*

vnovod -u m. vedenie na prenos optickej energie, rádiových vln ap. (čas-
to v tvare rúrky): *optický* v., *kruhový* v., *valcový* v., *podzemný* v.; **vnovodný**
príd.: v. *prepínač*, v-á *vrstva*

vmedzerený príd. vtesnaný, vsunutý do medzery, vyplňajúci medzeru:
v. *objekt*, v. *neurón*, v. *orgán*, v-é *tkanivo*, v-é *väzivo*

vmedzeriť -í -ia dok. odb. vtesnať do medzery, vyplniť medzeru: *trans-
plantát sa v-i do otvoru*; nedok. **vmedzerovať** // **vmedzeriť sa**: *tkanivo sa v-i*
do chrupavky; nedok. **vmedzerovať sa**: *čínidlo sa v-uje medzi susedné páry*
báz DNA

vnímavostný príd. súvisiaci s vnímavosťou: v. *potenciál*, v. *režim mozgu*,
v-á *charakteristika*, v-é *schopnosti*

vnútromestský príd. ktorý je vnútri mesta: v. *dopravný okruh*, v. *obchvat*,
v. *park*, v-á *doprava*, v-á *zástavba*

vnútroočný príd. ktorý je vnútri oka, súvisiaci s vnútrom oka: v. *tlak*, v-á
tekutina, v-á *šošovka*

vnútro pásmový príd. týkajúci sa vnútorného pásma, súvisiaci s vnútor-
ným pásmom: v. *relaxačný čas*, v-á *absorpcia*; inform.: v. *kanál*, v. *modem*,
v-á *regulácia*, v-á *signalizácia*, v-é *vyžarovanie*

vnútro svalový príd. (slovo je už v SSJ) lek. ktorý je vnútri svalu, ktorý sa
týka vnútra svalu; aplikovaný dovnútra svalu: v. *tlak*, v. *tuk*; v-á *aplikácia*
liečiva, v-á *injekcia*; **vnútro svalovo** prísl.: *podávať liek v.*

vnútro systémový príd. vzťahujúci sa na vnútorný systém, súvisiaci s vnútorným systémom: v. *vzťah*, v. *prístup*, v-á *analýza*, v-á *konfrontácia*; v. *prepínač*

vnútro telový príd. ktorý je vnútri tela, súvisiaci s vnútrom tela: v. *tuk*, v. *zápal*; v. *parazit*; v-á *liečba*, v-á *rádioterapia*, v-é *zranenie*; **vnútro telovo** prísł.: *používaný* v.

vnútro textový príd. týkajúci sa vnútorného textu, súvisiaci s vnútorným textom: v. *kontext*, v. *prístup*, v. *pôdorys rozprávky*, v-á *nadväznosť*, v-á *kompozícia*; **vnútro textovo** prísł.: v. *podmienený protiklad*

vodivostný príd. týkajúci sa vodivosti, vzťahujúci sa na vodivosť: *tepelné* v. *detektor*; v. *snímač*, v-á *nádobka*, v-á *sonda*; v-é *meranie*

vodnosť -i ž. (slovo je už v SSS) vodohosp. všeobecná charakteristika prietoku vodného toku za istú časovú jednotku: v. *slovenských tokov*, *priemerná* v., *obdobie veľkej v-i*

vododajný príd. odb. ktorý dáva vodu: *málo v-é sedimenty*; **vododajnosť** -i ž. schopnosť horniny nasýtenej vodou uvoľňovať vodu vytekaním pod vplyvom gravitácie: v. *povodia*, v. *prostredia tunelov*, v. *zvodnených vrstiev*

vodo inštalatér -a m. odborník zaoberajúci sa montážou vodovodných rozvodov: *vyučení v.*, *práca v-a*; **vodo inštalatérka** -y -rok ž.; **vodo inštalatérsky** príd.: v. *materiál*, v-é *práce*

vodojemový príd. týkajúci sa vodojemu, súvisiaci s vodojemom: v-é *ventily*

vodone priepustný príd. ktorý neprepúšťa vodu: v. *betón*, v. *náter*, v. *tmel*, v. *materiál*, v-á *stena*, v-á *škárovacia hmota*; **vodone priepustne** prísł.: v. *utesniť*; **vodone priepustnosť** -i ž.: v. *betónu*, v. *stavebných konštrukcií*

vodonosný príd. (slovo je už v SSS) geol. ktorým preteká voda: *štrkopieskový* v. *horizont*, v-á *vrstva*, v-á *zemina*; **vodonosnosť** -i ž.: v. *pôdy*

vodoodolný príd. ktorý odoláva vode: v. *papier*, v. *obal*, v. *kufor*, v. *fotopaparát*, v-á *bunda*, v-é *hodinky*; **vodoodolne** prísł.: *pôsobí v.*; **vodoodolnosť** -i ž.: *vysoká v.*, v. *výrobníkov*

vodoodpudivý príd. ktorý odpudzuje vodu: v. *náter*, v. *ochranný prostriedok*, v. *povrch*, v-á *farba*, v-á *úprava*; **vodoodpudivo** prísł.: *pôsobí v.*; **vodoodpudivosť** -i ž.: v. *omietky*, v. *pôdy*, *vysoká v.*

vodopádový príd. ktorý súvisí s vodopádom; ktorý má podobu vodopádu; ktorý funguje ako vodopád: v-á *hrana*, v-á *jaskyňa*, v-á *puklina*; v. *výstrih*, v. *model*; v-á *batéria*, v-é *čerpadlo*

vodopriepustný príd. (slovo je už v SSJ) odb. ktorý prepúšťa vodu: v. *betón*, v. *podklad*, v-á *vrstva*, v-é *podložie*; **vodopriepustne** prisl.: *tepelne a v. odizolovaná strecha*; **vodopriepustnosť** -i ž. (slovo je už v SSJ): v. *konštrukcie*, v. *povrchu*

voľnočasový príd. ktorý sa týka voľného času, ktorý sa využíva vo voľnom čase: v. *areál*, v. *priestor*; v. *klub*, v. *odev*, v-á *obuv*, v-é *aktivity*; **voľnočasovo** prisl. vo voľnom čase: v. *sa venovať športu*

vozidielko -a -lok s. zdrob. i expr. vozidlo; hračka pripomínajúca vozidlo: *dvojiestne v.*, *detské v.*, *vodné v.*; *mestské v.*; v. *s kockami*

vozidlový príd. (slovo je už v SSJ) ktorý sa týka vozidla, vozidiel, ktorý je určený pre vozidlá: v. *motor*; v. *poplachový systém*, v-á *anténa*, v-á *rádionárodnica*; v. *park* súbor vozidiel

vplyvový príd. týkajúci sa vplyvu, vzťahujúci sa na vplyv, súvisiaci s vplyvom: v. *diagram*, v. *faktor*; v. *potenciál*, v-á *propaganda*, v-á *sféra*, v-á *veličina*

vpučený príd. vystupujúci z plochy smerom dovnútra, vdutý, konkávny; **vpučenosť** -i ž.

vratka -y obyč mn. *vratky* -tiek ž. vrátená časť zaplatených finančných prostriedkov: v-y *za daň z pridanej hodnoty*, v-y *za lieky*, v-y *za plyn*

vrecovací príd. určený na vrecovanie: v. *stroj*, v-ia *linka*, v-ie *zariadenie*

vrecovať -uje -ujú nedok. ukladať do vriec, naplňovať vrecia: v. *kukuricu*, v. *piesok*; *vrecované zemiaky*; *vrecovanie osív*

vrhač² -a mn. N a A -e m. neživ. (slovo je už v SSJ) zariadenie určené na vrhanie niečoho, vrhačka: v. (*tenisových*) *loptičiek*, v. *kameňov*, v. *dymových granátov*, *rybársky v. návnady*, *stabilný v. harpún*, v. *siete*

vrhačka² -y -čiek ž. (slovo je už v SSJ) **1.** zariadenie určené na vrhanie niečoho, vrhač: *automatická v.*, v. *asfaltových holubov*, *ručná v. asfaltových terčov* **2.** ryb. slang. vrhacia sieť: v. *na ryby*

vrchlík -a m. **1.** geom. (slovo je už v SSJ) prienik polpriestoru, ktorého hraničná rovina prechádza guľou: *guľový v. 2.* odb. vrchná časť niečoho: v. *padáka*, v. *batoha*, *výškovo nastaviteľný v.*; *strieborný v. banky žiaroviek*; **vrchlíkový** príd.: v. *kryt*, v. *ventil*, v-á *žiarovka s vrchlíkom*

vrúbenie -ia s. **1.** (slovo je už v SSJ) zried. okraj vrúbaci niečo: *dosky s čiernym v-ím* **2.** stav. dočasná stavebná konštrukcia, kt. chráni steny výkopu proti zosuvu: *tabuľové v.*, v. *ocelovými štetovnicami*, v. *rozmerných výkopov*, v. *ryhy*

vsakovací príd. (slovo je už v SSJ) určený na vsakovanie vody do zeme: *v. pás, v. rigol, v. tunel, v. systém, v-ia nádrž, v-ia šachta*

vstrekovač -a mn. N a A -e m. (slovo je už v SSJ) tech. zariadenie na vstrekovanie istej látky: *palivový v., benzínový v., v. paliva, v. oleja, v. plastov*

všesmerový príd. vysielajúci na všetky smery al. zachytávajúci zo všetkých smerov: *v. maják, v. mikrofón, v. laserový snímač, v. reproduktor, v-á anténa, v-á sonda; všesmerovo* prisl.: *elektromagnetické žiarenie sa šíri v.; všesmerovosť* -i ž.: *v. svetelného toku*

vtlačok -čku m. (slovo je už v SSJ) odb. tlakom vytvorená priehlбина: *v. guľôčky pri skúške tvrdosti, v. prsta, v. oválneho tvaru; hĺbka v-u, priemer v-u; vtlačkový* príd.: *v-é skúšky*

vyberač² -a mn. N a A -e m. neživ. pomôcka, zariadenie na vyberanie niečoho: *v. háčikov, v. spiniek, v. ložísk, kovový v. kliešťov*

vyberateľ -a mn. -ia m. kto niečo vyberá, vyberač, výberca: *v. úhrady, v. koncesionárskych poplatkov; vyberateľka -y -liek ž.*

vybiehací príd. určený na vybiehanie: *v. pás, v-ia časť šmykačky*

vybíjač¹ -a mn. -i m. živ. kto niečo vybíja: *v. betónových závaží, v. odliatkov*

vybíjač² -a mn. N a A -e m. neživ. odb. zariadenie slúžiace na vybíjanie niečoho, vybíjačka: *v. batérií, v. ložísk, v. statickej elektriny*

vybíjačka -y -čiek ž. zariadenie slúžiace na vybíjanie niečoho, vybíjač: *v. akumulátorov*

vybreženie -ia s. vyliatie vody z brehov: *v. vodných tokov*

vybrežiť sa -í -ia dok. vyliať sa z brehov: *v. sa zo svojho koryta, riečka má tendenciu v. sa, rieka sa v-la; nedok. vybrežovať sa* -uje -ujú: *potok sa začína v.*

výbuška -y -šiek ž. pyrotechnický výrobok určený na vyvolanie zvukového alebo zábleskového efektu: *pyrotechnická v., zábleskové v-y, železničné v-y; zásahová v. používaná pri policajnom zásahu; výbuškový* príd.: *v-á zlož pyrotechnická zmes obsahujúca kovový prášok a okysličovadlo*

vydávací príd. súvisiaci s vydávaním, slúžiaci na vydávanie niečoho: *v. plán, v. proces, v. úrad, v-ia väzba; v. ohrievací stôl, elektrický v. pult, v. priečinok bankomatu*

výdržný príd. súvisiaci s vydržaním niečoho: elektrotech.: *krátkodobý v. prúd ktorý prístroj znesie bez poškodenia; v-é napätie; skratová v-á schopnosť; výdržnosť* -i ž.: *vysoká v., v. platne*

vyhadzovač¹ -a mn. -i m. živ. (slovo je už v SSJ) kto vyhadzuje niekoho odniekiaľ: *barový v.*, *v. na diskotékach*, *živí sa ako v.*; **vyhadzovačka¹** -y -čiek ž.

vyhadzovač² -a mn. N a A -e m. neživ. (slovo je už v SSJ) tech. mechanizmus, ktorého funkciou je vyhadzovať niečo: *v. nábojník*, *v. snehu*, *v. metličiek šľahača*, *v. loptičiek*

vyhadzovačka² -y -čiek ž. **1.** hovor. vyhadzovaná figúra (pri tanci ap.): *v. na koleno* **2.** zariadenie na vyhadzovanie niečoho, vyhadzovač²: *v. asfaltových holubov*

vyhľadávačka¹ -y -čiek ž. žena, ktorá niečo vyhľadáva: *v. cieľov*, *v. talentov*

vyhľadávačka² -y -čiek ž. zariadenie na vyhľadávanie niečoho: *v. mín*, *v. signálu*

vyhodnocovač¹ -a mn. -i m. živ. kto niečo vyhodnocuje: *v. skúšky*, *v. súťaže*

vyhodnocovač² -a mn. N a A -e m. neživ. prístroj slúžiaci na vyhodnocovanie niečoho: *elektronický v.*, *v. tepla*, *v. úspor elektrickej energie*

vyhodnocovačka -y -čiek ž. hovor. vyhodnocovacia akcia

vyhýbací príd. súvisiaci s vyhýbaním, určený na vyhýbanie: *v. manéver*, *v-ia stratégia*; *v-ia koľaj*, *v-ia zóna*; dopr. *v. záliv* miesto určené na vyhýbanie sa dopravných prostriedkov, lodí ap.

vyhybňa -e -i ž. **1.** (slovo je už v SSJ) žel. dopravné zariadenie na jednokolejnej trati umožňujúce vyhnúť sa vlakom idúcim proti sebe: *elektrifikovaná v.*, *v. pozemnej lanovky*, *koľajisko v-e* **2.** dopr. rozšírená časť úzkej jednokolejovej vodnej cesty na vyhýbanie sa lodí; **výhybnový** príd.: *v-é pruhy*

vychovateľný príd. ktorý sa dá vychovávať: *človek je vzdelávateľný a vychovateľný v každom veku*; *tážko v-á mládež*; *lahko v. pes*; **vychovateľnosť** -i ž.: *v. človeka*, *v. v triednom kolektíve*

vychýlený príd. ktorý sa vychýlil z pôvodnej polohy, smeru a pod.: *v. volant*, *v. odhad*, *v. elektrónový lúč*, *v-á chrbtica*, *v-á platnička*; *mať v-ú mušku* i fraz. *zle mieriť*; **vychýlenosť** -i ž.: *priestorová v.*, *v. ľudského správania*

výchylkový príd. ktorý súvisí s výchylkou, slúžiaci na zisťovanie výchylky: *v-á citlivosť reproduktora*, *v-é zobrazenie*; *v. mikrometer prístroj*; *v. prietokomer*

vychyľovač -a mn. N a A -e m. neživ. tech. zariadenie slúžiace na vychyľovanie smeru pohybu niečoho: *v. kameňov*, *v. triesok*, *v. kvapiek*, *v. navíjacej cievky*

vyklápač -a mn. N a A -e m. neživ. **1.** otvorená nadstavba nákladného automobilu umožňujúca vyklápanie prepravovaného, obyč. sypkého materiálu; automobil s takouto nadstavbou: *trojstranný v.*; *v. s vlečkou* **2.** tech. zariadenie na vyklápanie niečoho: *košový v.*, *v. plastových a kovových kontajnerov*

výklz -u m. včel. zariadenie umožňujúce prechod včiel z istého priestoru v úli: *letáčový v.*, *včelí v.*; **výklzový** príd.: *v. rám*

výkopok -pku m. (slovo je už v SSJ) odb. vykopaný materiál (zemina, hornina a pod.): *neuláhnutý v.*, *v. z hornín*, *premiestnenie v-u*, *úprava v-u vlhčením*

vykrajovač -a mn. N a A -e m. neživ. pomôcka na vykrajovanie, vykrajovačka: *univerzálny v.*, *v. jadrovníkov*, *v. vianočných motívov*, *v. koliesok*, *v. na melón*

vykrajovačka -y -čiek ž. pomôcka na vykrajovanie, vykrajovač: *kovová v.*, *plastová v.*, *v. z pocínovaného plechu*, *v. na pirohy*; **vykrajovačkový** príd.: *v-á súprava*

výkrut -u m. (slovo je už v SSJ) **1.** odb. vykrútenie, vytočenie: *v. zápästia* **2.** tel. pretočenie drieku okolo ramennej osi: *v. bokov*, *v. s nádychom*, *v. v ľahu*, *úklon v stoji s v-om* **3.** let. otočenie lietadla okolo pozdĺžnej osi: *stúpavý v.*, *v. do kruhu*, *dvojitý v.*; **výkrutový** príd.: *v-é techniky*

vykrúžiť -í -ia dok. **1.** (slovo je už v SSJ) kruhovitým pohybom vytvoriť: *v. dieru* **2.** prejsť, preletieť, vyletieť krúživým pohybom: *v. zákrutu*; *v. do výšok*; nedok. **vykružovať** -uje -ujú (slovo je už v SSJ): *v. závit*

výkružník -a mn. N a A -y m. neživ. nástroj na vykružovanie, vykružovadlo: *v. otvorov*, *v. do dreva*

vykružovač -a mn. N a A -e m. neživ. nástroj na vykružovanie, výkružník, vykružovadlo: *v. dier*, *v. do dreva*, *v. do železa*, *diamantový v. do keramiky*

vykružovadlo -a -diel s. nástroj na vykružovanie, vykružovač, výkružník: *v. s hrotom*, *v. do dreva*, *v. na dlažbu*, *v. na poťahové fólie*

Matej Považaj

Obsah 50. ročníka

DUCHKOVÁ, Silvia: O niektorých starších a novších názvoch poplatkov	193
GURIČANOVÁ, Dana – GURIČAN, Pavol: Inštrumentál plurálu pri substantívach vzoru <i>srdce</i>	257
GURIČANOVÁ, Dana: Prídavné meno <i>urbánny</i> v (staro)nových kontextoch	129
GURIČANOVÁ, Dana: Substantíva s príponou <i>-ište</i> a zdobneniny zakončené na <i>-ce</i>	200
HORŇANSKÝ, Imrich: Poklona pamiatke profesora Krajčoviča	81
HRUBANIČOVÁ, Ingrid: Etnické mená Laponci a Saami/Saamovia ¹ v slovenčine. Exoetnonymum vs. endoetnonymum – komunikačný aspekt	321
KAČALA, Ján: Sto rokov od narodenia zakladateľa časopisu Kultúra slova	7
KAJANOVÁ-MAJERČIKOVÁ, Michaela: Priezviská <i>Kaduk, Kadúk, Kaduc,</i> <i>Kadúc</i> a ich pôvod	279
KRÁLIK, Ľubor: K etymológii slova buchnáť: o jednom „skrytom“ slovenskom latinizme	332
MISLOVIČOVÁ, Sibyla: Kultúra slova vychádza päťdesiaty rok	3
MISLOVIČOVÁ, Sibyla: Nielen o prídavnom mene <i>odpovedný</i>	213
MISLOVIČOVÁ, Sibyla: Po rokoch opäť o slove <i>poliklinika</i>	274
MISLOVIČOVÁ, Sibyla: Pravopis a skloňovanie slova <i>runway</i> , resp. <i>ranvej</i> a niektorých substantív so zakončením na <i>-j</i>	336
MISLOVIČOVÁ, Sibyla: Slovo <i>dron</i> a iné pomenovania bezpilotných lietajúcich zariadení	134
MRÁZ, Peter: O kreovaní literárneho jazyka Slovákov	152
SATINSKÁ, Lucia: Ako správne opíuť szegéna v Salgótarjáne alebo výhody lošonckého rodiska	77
Súpis termínov z astronómie (pokračovanie)	13
VALENTOVÁ, Iveta: O priezviskách z Békešskej Čaby	141
VANČOVÁ, Iveta: České geografické názvy v slovenčine. Niektoré problémy používania českých názvov obcí	65

DISKUSIE

BELÁKOVÁ, Mária: Problematika písania joty po tvrdej spoluhláske v cudzích slovách v druhom ročníku primárneho vzdelávania	157
---	-----

ZO STUDNICE RODNEJ REČI

BALLEKOVÁ, Katarína: <i>Kupujte od štrangárov žinky, šnúry, motúzy,</i> <i>špagáty, laná, povrazy</i> (1)	291
DVORNICKÁ, Ľubica: <i>Na zelenej lúke strom košatý</i>	162
FERENČIKOVÁ, Adriana: <i>Zasurmili surmity, volajú do zbroje</i>	32
CHOCHOL, Martin: <i>Našo obisce</i>	284

MARIČOVÁ, Anna: Kukurica vo výžive staropazovských Slovákov	219
MARIČOVÁ, Anna: <i>Pazoučanke samie piekli chleba</i>	99
MARIČOVÁ, Anna: <i>Živá voda (Pazovčania chodili na vodu na bezdám)</i>	170
MARIČOVÁ, Anna: Tradičné hry starých rodičov	344
SMATANA, Miloslav: Podoby názvov chorôb v slovenských nárečiach (pokračovanie)	88

ROZLIČNOSTI

<i>Expatriant, expat, expatriot</i> . K. Kálmánová	296
Latinské frázy <i>deus ex machina</i> a <i>vis maior</i> : dve strany tej istej mince. T. Hamar	227
Nové obyvateľské meno <i>Saud</i> ? S. Duchková	37
Patrí slovo <i>lovište</i> do <i>večných lovísk</i> ? D. Guričanová	350
<i>Polmiliarda, trištvrt hodina</i> . S. Duchková	299
Premena a rozšírenie významového obrazu podstatného mena <i>domestik</i> . I. Hrubaničová	174
Slovesá <i>lajkovať, hejtovať</i> a iné odvodeniny z anglických slov <i>like</i> a <i>hate</i> . S. Mislovičová	104
Spojenie <i>výdajník vody</i> a iné súvisiace výrazy. S. Mislovičová	224

SPRÁVY A POSUDKY

Deň otvorených dverí v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave. P. Bartalošová – J. Kmiťová	45
Jazykovedec a pedagóg Ladislav Kučera sa dožíva 90 rokov. K. Džunková	178
Medzinárodná vedecká konferencia (Socio)lingvistika, jej perspektívy, limity a mýty. B. Chocholová	235
Náhľad do takmer zabudnutého sveta. L. Satinská	244
Nová učebnica o vete, texte a štýle. L. Mandelíková	180
Od slova k slovníku, od slovníka k slovu. N. Janočková	304
Pripomenuli sme si sté výročie narodenia jazykovedca Jozefa Ružičku. J. Kmiťová	240
Skončil sa 24. ročník celoslovenskej súťaže s medzinárodnou účasťou Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko. D. Šimunová	357
Slavomír Ondrejovič jubiluje. L. Satinská	107
Slovenská lingvist(i)ka v Čechách. M. Šimková	110
Spolupráca výskumno-vzdelávacej inštitúcie a bábkového divadla. A. Záborská	47
Spomienka na PhDr. Ladislava Dvonča, DrSc. M. Považaj	302
Viktor Krupa, jazykovedec, orientalista, slovakista. S. Ondrejovič	353
Vysokoškolská učebnica latinskej lekárskej terminológie. T. Hamar – E. Taranová	114
Významné životné jubileum PhDr. Marie Majtánovej, CSc. I. Valentová	42
Za doc. PhDr. Annou Rýzkovou, CSc. M. Považaj	40

Za PhDr. Máriou Ivanovou-Šalingovou, CSc. M. P o v a Ź a j	233
Za profesorkou Annou Maričovou (21. júla 1951 – 23. júna 2016). L. D v o r n i c k á	229

SPYTOVALI STE SA

Akú väzbu má slovo <i>expozícia</i> ? S. D u c h k o v á	50
<i>Boli sme na Šírave</i> . I. V a n ě o v á	363
<i>Burkiny</i> . K. K á l m á n o v á	311
<i>Byť na niekoho vysadený</i> . K. K á l m á n o v á	184
Písanie slov <i>gřexit</i> a <i>břexit</i> . K. K á l m á n o v á	117
Prečo nie sú vybrané slová na spoluhlásku <i>f</i> ? S. D u c h k o v á	249
<i>Programátor</i> . S. D u c h k o v á	118
Tvar lokálu singuláru podstatného mena <i>jojo</i> . S. M i s l o v i ě o v á	183
<i>Webinár</i> . K. K á l m á n o v á	248

Z NOVÝCH VÝRAZOV

Slová, ktoré nenájdete v Krátkom slovníku slovenského jazyka (19 – 24).

M. P o v a Ź a j	52, 120, 186, 250, 312, 365
------------------------	-----------------------------

Z JAZYKOVÝCH RUBRIK

<i>Absorbovať</i> – <i>absorpcia</i> . S. D u c h k o v á	60
<i>Cez tisíc</i> ? S. D u c h k o v á	192
Káva s <i>krémou</i> ? K. K á l m á n o v á	320
<i>Málokrvný</i> , nie <i>chudokrvný človek</i> . S. D u c h k o v á	318
<i>Morami</i> , <i>poľami</i> . S. D u c h k o v á	61
Môžu deti robiť úlohy <i>samé</i> ? S. D u c h k o v á	320
Mrave, mravčiar, mravčenie. S. D u c h k o v á	63
Mužské mená zakončené na <i>ó</i> . I. V a n ě o v á	63
Názvy rastlín. I. V a n ě o v á	126
O slove <i>diva</i> . S. D u c h k o v á	127
<i>Optimálny</i> a <i>optimálnejší</i> . S. D u c h k o v á	126
Používanie výrazu <i>à</i> . I. V a n ě o v á	61
<i>Rola papiera</i> ? I. V a n ě o v á	256
<i>Rovniťko</i> ? S. D u c h k o v á	128
<i>Tvárenka</i> ? K. K á l m á n o v á	60
<i>Vřetenica</i> či <i>zmija</i> ? K. K á l m á n o v á	62
<i>Výdavky</i> , nie <i>výdaje</i> . S. D u c h k o v á	319
<i>Výkrajovátko</i> ? S. D u c h k o v á	318
Informácie autorom	64
Obsah 50. ročníka	372
Index 50. ročníka. S. M i s l o v i ě o v á	375

Index 50. ročníka

Kurzívou sú vytlačené slová, spojenia slov, väzby a pod., ktoré sa podrobnejšie rozoberajú z významovej, pravopisnej, výslovnostnej, gramatickej a štylistickej stránky.

A

absolútna nula, význam termínu 13
absorbovať, význam a používanie 60
absorpcia, význam a používanie 60
absorbčný, význam a používanie 60
abstrahovať, význam a používanie 60
abstrakcia, význam a používanie 60
afrodiocentrický, a-á vzdialenosť, význam termínu 13
alej, význam a používanie 336 – 343
Alfvénova vlna, význam termínu 13
alias, význam termínu 13
alidáda, význam termínu 13
analema, význam termínu 13
analýzy literárnych diel: BALKO, Peter: Vtedy v Lošonci 77 – 80; Deväť životov. Rozhovory o preklade a literárnom živote 244 – 247
apodizácia, význam termínu 13
areostacionárna dráha, význam termínu 14
asterosféra, význam termínu 14, 19
astronomická jednotka, význam termínu 14
astrosféra Zeme, význam termínu 14
atmosférické okno, význam termínu 14
atómové číslo, význam termínu 14
automat, význam a používanie 224 – 227

B

balistický let, význam termínu 14, 28
BALKO, Peter: Vtedy v Lošonci, analýza literárneho diela 77 – 80
balné, význam a používanie 193
barycentrický zemský dynamický čas, význam termínu 14, 29
batožinové, význam a používanie 193
big bang, význam termínu 14, 30
big cranch, význam termínu 14, 30
big splash, význam termínu 14, 29
bikiny, význam a používanie 311
biopole, význam a používanie 257 – 274
biosféra, význam termínu 14
blazar, význam termínu 14
bludisko, význam a používanie 200 – 212
bojisko, význam a používanie 200 – 212
bolestné, význam a používanie 194
bonsaj, význam a používanie 336 – 343
božisko, význam a používanie 200 – 212
Brackettova séria, význam termínu 14
bránkovisko, význam a používanie 200 – 212
brexit, význam a používanie 117 – 118
buchnát, etymológia 332 – 336
BUJALKOVÁ, Mária – ŠIMON, František: Terminológia medica latina: učebnica lekárskej terminológie pre študentov medicíny, recenzia 114 – 116
burkiny, význam a používanie 311

C

Carpenterov hranol, význam termínu 14, 23
cestovné, význam a používanie 193
cez, význam a používanie 192
citlivostná funkcia, význam termínu 14, 17
citoslovce, význam a používanie 257 – 274
Clarkov pás, význam termínu 15
cvičisko, význam a používanie 200 – 212
cyklotrónové žiarenie, význam termínu 15
cyklus, význam termínu 15
členské, význam a používanie 193

D

dávkovač, d. mydla, význam a používanie 224 – 227
dejiny jazyka: kreovanie literárneho jazyka Slovákov 152 – 156; niekoľko poznámok k seriálu príspevkov R. Krajčoviča o lexike stredovekej slovenčiny 81 – 87
delta konfigúrcia, význam termínu 15
delta škvrna, význam termínu 15
Delta T, význam termínu 15
Deň otvorených dverí v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV, správa z podujatia 45 – 47
denný pohyb, význam termínu 15
detegovať, význam a používanie 60
detekcia, význam a používanie 60
deus ex machina, význam a používanie 227 – 228
Deväť životov. Rozhovory o preklade a literárnom živote, analýza literárneho diela 244 – 247
dezinfekčné, význam a používanie 195
dialektológia: názvy časti domu a gazdovstva v zemplinských nárečích 284 – 291; názvy stromov v slovenských nárečích 162 – 170; názvy tradičných hier v staropazovskom nárečí 344 – 349; pomenovania chorôb v slovenských nárečích 88 – 99; pomenovania súvisiace s pečením chleba v staropazovskej lexike 99 – 103; názvy zbrani v slovenských nárečích 32 – 36; názvy jedál z kukurice v staropazovskom nárečí 219 – 223; názvy súvisiace s vodou v staropazovskom nárečí 170 – 173; výrazy z oblasti povranznicstva v slovenských nárečích 291 – 295
didaktika: problematika písania joty po tvrdej spoluhláske v cudzích slovách v druhom ročníku základnej školy 157 – 161
dielce, význam a používanie 200 – 212
dielko, význam a používanie 200 – 212
dislajker, význam a používanie 104 – 106
dislajkovat, význam a používanie 104 – 106
displej, význam a používanie 336 – 343
diva, význam a používanie 127
domestik, význam a používanie 174 – 177
dopplergram, význam termínu 15

dráha blízka parabole, význam termínu 15
dráha, vzletová a pristávací, význam a používanie 336 – 343
dráhová rezonancia, význam termínu 15, 21
drievice, význam a používanie 200 – 212
dron, význam a používanie 134 – 140
DVONČ, Ladislav, medailón pri príležitosti nedožitých 90. narodenín 302 – 304
DŽ
džerzej, význam a používanie 336 – 343
E
elipsa, význam termínu 15
eliptická dráha, význam termínu 16
eliptická polarizácia, význam termínu 16
erupcia triedy A, význam termínu 13, 16
erupcia triedy B, význam termínu 14, 16
erupcia triedy C, význam termínu 14, 16
erupcia triedy M, význam termínu 16, 22
erupcia triedy X, význam termínu 16, 30
Eskimák, význam a používanie 321 – 331
etymológia: slova *buchnút* 332 – 336
excentricita, význam termínu 16
exosféra, význam termínu 16
expatriant, význam a používanie 296 – 298
expozícia, význam a používanie 50 – 51
F
Fabryho-Pérotov etalón, význam termínu 16
Fabryho-Pérotov interferometer, význam termínu 16
Fermiho bubliny, význam termínu 16
Forbushov pokles, význam termínu 17
formička, význam a používanie 312 – 313
Fourierov obraz, význam termínu 17
fungovať, význam a používanie 60
funkcia citlivosti, význam termínu 14, 17
funkcia, význam a používanie 60
gajdence, význam a používanie 257 – 274
galaktocentrický, význam termínu 17
Gaussov rok, význam termínu 17
geostacionárna dráha, význam termínu 17
Geostacionárna sústava satelitov pre životné prostredie, význam termínu 17
grexít, význam a používanie 117 – 118
H
Hanleho jav, význam termínu 17
Hannin objekt, význam termínu 17, 19
hejter, význam a používanie 104 – 106
hejtovať, *hejtnúť*, význam a používanie 104 – 106
heliaktický rok, význam termínu 18
heliopauza, význam termínu 18
helioplášť, význam termínu 18
heliosféra, význam termínu 18
heliosférická prúdová vrstva, význam termínu 18
heliosynchronná dráha, význam termínu 18
hermocentrický, h-á vzdialenosť, význam termínu 18
hexakoptéra, význam a používanie 134 – 140
Hl číara, význam termínu 18, 31
hluchý odliv, h. priliv, význam termínu 18
hoboj, význam a používanie 336 – 343

hodovné, význam a používanie 194
Hohmannov transfer, význam termínu 18
hradisko, význam a používanie 200 – 212
hradište, význam a používanie 200 – 212
Hubblovo extrémne hlboké pole, význam termínu 19, 30
Hubblovo hlboké pole, význam termínu 18, 19
Hubblovo južné hlboké pole, význam termínu 18, 19
Hubblovo ultrahlboké pole, význam termínu 18
Humphreyho séria, význam termínu 19
hviezdna sféra, význam termínu 14, 19
hyperbola, význam termínu 19
hyperbolická dráha, význam termínu 19
hyperjenná štruktúra, význam termínu 19 – 20
CH
chaos, význam termínu 20
chaotická dráha, význam termínu 20
I
impaktný parameter, význam termínu 20
infračervené okno, význam termínu 20
interurbánný, význam a používanie 129
Inuit, význam a používanie 321 – 331
iskriško, význam a používanie 200 – 212
iskrište, význam a používanie 200 – 212
IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, Mária, nekrológ 233 – 235
izolovaná sústava telies, význam termínu 20
izotopický posun, význam termínu 20
J
janský, Jy, význam termínu 20
jarmočné, význam a používanie 194
jarný rok, význam termínu 20
JAROŠOVÁ, Alexandra: Slovo v slovníku z pohľadu času a normy, recenzia 304 – 310
jesenný rok, význam termínu 20
jojo, skloňovanie 183
K
kadencia, význam termínu 20
Kaduc, pôvod priezviska 279 – 283
Kadíc, pôvod priezviska 279 – 283
Kaduk, pôvod priezviska 279 – 283
klasifikácia snežných erupcií, význam termínu 20
kňazíste, význam a používanie 200 – 212
kodráhové teleso, význam termínu 21
kolbisko, význam a používanie 200 – 212
kolbište, význam a používanie 200 – 212
komensurabilita, význam termínu 15, 21
konvoj, význam a používanie 336 – 343
koorbütálne teleso, význam termínu 21
koptéra, význam a používanie 140
korelátor, význam termínu 21
kozmozlogický červený posun, význam termínu 21, 30
kridelce, význam a používanie 200 – 212
kronocentrický, k-á vzdialenosť, význam termínu 21
krštenkové, význam a používanie 194
kruhovú dráha, význam termínu 21
kruhovú polarizácia, význam termínu 21

KRUPA, Viktor, medailón pri príležitosti životného jubilea 353 – 356
kružnica, význam termínu 21
kryogejzír, význam termínu 21
kryovulkanizmus, význam termínu 21
KUČERA, Ladislav, medailón pri príležitosti životného jubilea 178 – 180
Kultúra slova, časopis pre jazykovú kultúru a terminológiu, 50. ročník 3 – 6
kvadroptéra, význam a používanie 134 – 140
L
lajk, *zbierať l-y*, *mať veľa l-ov*, význam a používanie 104 – 106
lajker, význam a používanie 104 – 106
lajkovať, *lajknúť*, význam a používanie 104 – 106
Laplaceova rezonancia, význam termínu 15, 21
Laponec, význam a používanie 321 – 331
laponský, význam a používanie 321 – 331
Lapunovov čas, význam termínu 21
Lapunovov exponent, význam termínu 21
Lapunovova dráha, význam termínu 22
laserová hviezda, význam termínu 22
Latinskoameričan, význam a používanie 39
letisko, význam a používanie 200 – 212
letný čas, význam termínu 22
letný stredoeurópsky čas, význam termínu 22
lice, význam a používanie 257 – 274
líčenka, význam a používanie 60
limb, význam termínu 22
lineárna polarizácia, význam termínu 22
Lissajousova dráha, význam termínu 22
livrej, význam a používanie 336 – 343
lovisko, význam a používanie 200 – 212, 350 – 352
lovište, *odísť do večných l-ísk*, význam a používanie 200 – 212, 350 – 352
lože, význam a používanie 257 – 274
ľubovník bodkovaný, pravopis 126
ľunovrat, význam termínu 22
M
magnetopauza, význam termínu 22
magnetosféra, *m. Zeme*, význam termínu 23
MAJTANOVÁ, Marie, medailón pri príležitosti životného jubilea 42 – 45
málokrvný, význam a používanie 312
manipulačné, význam a používanie 193
MARIČOVÁ, Anna, nekrológ 229 – 232
masielce, význam a používanie 200 – 212
materské, význam a používanie 194
medailón: DVONČ, Ladislav, nedožitý 90.
narodeniny 302 – 304; MAJTANOVÁ, Marie 42 – 45; KRUPA, Viktor 353 – 356; KUČERA, Ladislav 178 – 180; NÁBĚLKOVÁ, Mira 110 – 113; ONDREJOVIČ, Slavomír 107 – 109; RUŽIČKA, Jozef, 100. výročie narodenia 7 – 12, 240 – 244
metalicita, význam termínu 23
Metonov cyklus, význam termínu 23
mezopauza, význam termínu 23
mezosféra, význam termínu 23

milisekundový pulzar, význam termínu 23
more, skloňovanie 61 – 62; význam a používanie 257 – 274
morfológia: inštrumentál plurálu pri substantívach vzoru *srdce* 257 – 274
mravčenie, význam a používanie 63
mravčí, význam a používanie 63
mravčiar, význam a používanie 63
mravec, význam a používanie 63
mriežkový hranol, význam termínu 14, 23
multikoptéra, význam a používanie 134 – 140
mumraj, význam a používanie 336 – 343
N
NÁBĚLKOVÁ, Mira, medailón pri príležitosti životného jubilea 110 – 113
nájomné, význam a používanie 193
nákladisko, význam a používanie 200 – 212
nákladíšte, význam a používanie 200 – 212
nákladné, význam a používanie 195
nálezisko, význam a používanie 200 – 212
náповeď, význam a používanie 200 – 212
náповedný, význam a používanie 200 – 212
nárazisko, význam a používanie 200 – 212
nástupisko, význam a používanie 200 – 212
nástupíšte, význam a používanie 200 – 212
nástupné, význam a používanie 194
Naukobehe slovenčiny, recenzia divadelného predstavenia 47 – 49
nebce, význam a používanie 200 – 212
nekrológy: IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, Mária 233 – 235; MARIČOVÁ, Anna 229 – 232; RÝZKOVÁ, Anna 40 – 42
nemocenské, význam a používanie 193, 194
Nenec, význam a používanie 321 – 331
neperiodická dráha, význam termínu 23
nepravá farba, význam termínu 23
neptunocentrický, *n-á vzdialenosť*, význam termínu 23
Nyquistova frekvencia, význam termínu 24
nízka zemská dráha, význam termínu 22, 23
nízky ľunovrat, význam termínu 23
nočný svietiaci oblak, význam termínu 24, 28
Novozélandan, význam a používanie 37
O
oberačkové, význam a používanie 194
obetisko, význam a používanie 200 – 212
obetíste, význam a používanie 200 – 212
obväzisko, význam a používanie 200 – 212
obväzište, význam a používanie 200 – 212
odbyťisko, význam a používanie 200 – 212
odbyťište, význam a používanie 200 – 212
odchodné, význam a používanie 194
odliv, význam termínu 24
odlučné, význam a používanie 193
odповeď, význam a používanie 200 – 212
odповedný, význam a používanie 213 – 218
odповeďový, význam a používanie 200 – 212
odstupné, význam a používanie 193, 194
odškodné, význam a používanie 193, 194
OH čiara, význam termínu 24

oje, význam a používanie 200 – 212
oje, význam a používanie 257 – 274
okencie, význam a používanie 200 – 212
olajkovať, význam a používanie 104 – 106
Olbersova planéta, význam termínu 24
 ONDREJOVIČ, Slavomír, medailón pri príležitosti životného jubilea 107 – 109
 onomastika: pôvod priezvisk *Kaduk*, *Kaduc*, *Kadúc* 279 – 283; priezviská z Békešskej Čaby 141 – 152
Oppenheimerova-Volkoffova medza, význam termínu 24
optická dráha, význam termínu 24
optické okno, význam termínu 24
optimálny, *optimálnejší*, *najoptimálnejší*, význam a používanie 126 – 127
orloj, význam a používanie 336 – 343
ozón, význam termínu 24
ozonosféra, význam termínu 24
ozónová vrstva, význam termínu 24
P
parabola, význam termínu 24
parabolická dráha, význam termínu 24
parametre polarizačnej elipsy, význam termínu 25
Paschenova séria, význam termínu 25
Paschenov-Backov jav, význam termínu 25
pena, káva s p-ou, význam a používanie 320
periodická dráha, význam termínu 25
Pfundova séria, význam termínu 25
pierce, význam a používanie 200 – 212, 257 – 274
počasie, význam termínu 25
počasné, význam a používanie 194
pohebisko, význam a používanie 200 – 212
polarizácia, význam termínu 25
polarizačná elipsa, význam termínu 25
polarizačná rovina, význam termínu 25
polárna dráha, význam termínu 25
pole, skloňovanie 61 – 62; význam a používanie 257 – 274
poliklinický, význam a používanie 274 – 279
poliklinika, význam a používanie 274 – 279
polmiliarda, význam a používanie 299 – 301
polvlnová platnička, význam termínu 25
pomer signálu k šumu, význam termínu 25
pomocník, význam a používanie 200 – 212
portefeuille, význam a používanie 336 – 343
pozlátky, význam a používanie 319
pôsobisko, význam a používanie 200 – 212
pramenisko, význam a používanie 200 – 212
 pravopis: českých geografických názvov v slovenčine 65 – 77; názvov rastlín 126; skrátenejších názvov *Raj*, *Rudohorie*, *Širava* 363 – 364
 Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko, správa z 24. ročníka celoslovenskej súťaže 357 – 362
predpláné, význam a používanie 193
predpoveď, význam a používanie 200 – 212
predpovedný, význam a používanie 200 – 212
prekladisko, význam a používanie 200 – 212

prekladné, význam a používanie 195
pretekársky, *p-a dráha*, význam a používanie 200 – 212
pretekovisko, význam a používanie 200 – 212
priliv, význam termínu 25
príspevková funkcia, význam termínu 26
pristavisko, význam a používanie 200 – 212
pristavné, význam a používanie 195
prístupné, význam a používanie 194
programátor, význam a používanie 118 – 119
proplyd, význam termínu 26
protoplanéta, význam termínu 26
protoplanetárny disk, význam termínu 26
protozem, význam termínu 26
prsia, význam a používanie 257 – 274
R
rádiové okno, význam termínu 26
Raj, pravopis 363 – 364
raketa, význam termínu 26
raketoplán, význam termínu 26
Rayleighova atmosféra, význam termínu 26
Rayleighova medza, význam termínu 26
Rayleighovo kritérium, význam termínu 26
rázová vlna, význam termínu 26
 recenzie: BUJALKOVA, Mária – ŠIMON, František: Terminológia medica latina: učebnica lekárskej terminológie pre študentov medicíny 114 – 116; divadelné predstavenie Náukobeh slovenčiny 47 – 49; JAROŠOVA, Alexandra: Slovo v slovníku z pohľadu času a normy 304 – 310; TÓTH, Sándor János: Veta – text – štýl 180 – 182
redukovaná hmotnosť, význam termínu 26
relaxačný čas, význam termínu 27
rezonancia, význam termínu 27
rezonančný, *r-á čiara*, *r. záchyt*, význam termínu 27
riasenka, význam a používanie 61
riečisko, význam a používanie 200 – 212
rok, význam termínu 13, 26, 27
rola, význam a používanie 256
rotačná dráhová rezonancia, význam termínu 27
rozbočiť, *rozbočovať*, význam a používanie 52
rozbočka, *rozbočkový*, význam a používanie 52
rozbočný, význam a používanie 52
rozbočovač, význam a používanie 52
rozhadzovač, význam a používanie 52
rozhodovateľ, *rozhodovateľka*, význam a používanie 52
rozhodovateľský, význam a používanie 52
rozhrňáč, význam a používanie 52
rozhodiško, význam a používanie 52
*rozkladáť*¹, význam a používanie 52
*rozkladáč*², význam a používanie 53
rozkladáčka, význam a používanie 53
rozkmít, význam a používanie 53
rozkolísanosť, význam a používanie 53
rozkolísaný, *rozkolísane*, význam a používanie 53
rozkopávkový, význam a používanie 53

rozlúčkové, význam a používanie 194
rozlučné, význam a používanie 194
rozmetadlo, rozmetadlový, význam a používanie 53
rozmiestniteľnosť, význam a používanie 53
rozmiestniteľný, význam a používanie 53
roznaškový, význam a používanie 53
rozohra, význam a používanie 53
rozpájateľnosť, význam a používanie 53
rozpájateľný, rozpájateľne, význam a používanie 53
rozperka, význam a používanie 53
rozpon, rozponový, význam a používanie 54
rozpoznateľne, význam a používanie 54
rozpoznateľnosť, význam a používanie 54
rozpoznávač, význam a používanie 54
rozpracovaný, rozpracovanosť, význam a používanie 54
rozprestierka, význam a používanie 54
rozptyľne, význam a používanie 54
rozptyľnosť, význam a používanie 54
rozstrek, rozstrekový, význam a používanie 54
rozstrekovací, význam a používanie 54
rozstrel, rozstreľový, význam a používanie 54
rozstupový, význam a používanie 54
rozsudočné, význam a používanie 195 – 196
rozširovateľný, rozširovateľnosť, význam a používanie 54
rozvodnica, rozvodnicový, význam a používanie 54 – 55
Rudohorie, pravopis 363 – 364
rukavicový, význam a používanie 55
rukavičkáreň, význam a používanie 55
rukavičkový, význam a používanie 55
rukávnik, rukávnikový, význam a používanie 55
runway, ranvej, význam a používanie 336 – 343
rúrkovina, význam a používanie 55
rúrkovnica, rúrkovnicový, význam a používanie 55
rúrovod, rúrovodný, význam a používanie 55
rusinčina, význam a používanie 55
rusinsky, význam a používanie 55
Russellova-Saundersova väzba, význam termínu 22, 27
rušič¹, význam a používanie 55
rušič², význam a používanie 55
rušivo, význam a používanie 55
rušivosť, význam a používanie 55
RUŽIČKA, Jozef, medailón pri príležitosti 100. výročia narodenia 7 – 12, 240 – 244
rybochov, rybochovný, význam a používanie 56
rybovod, rybovodný, význam a používanie 56
ryhovač, význam a používanie 56
ryhový, význam a používanie 56
rýchliaren, význam a používanie 56
rýchlodráhový, význam a používanie 56
rýchlomerý, význam a používanie 56
rýchlomerový, význam a používanie 56
rýchlorezný, význam a používanie 56
rýchlorozpustný, význam a používanie 56

rýchlospojka, význam a používanie 56
rýchloupínací, význam a používanie 56
rýchlouzťavárací, význam a používanie 56
rýchlouzáver, rýchlouzáverový, význam a používanie 56
rýpadlový, význam a používanie 56
rytmizácia, rytmizačný, význam a používanie 56
RÝZKOVÁ, Anna, nekrológ 40 – 42
S
sadrovňa, význam a používanie 57
Sagittarius A, význam termínu 27
sám, význam a používanie 320
Sám/Saam, Sámka/Saamka, význam a používanie 321 – 331
sámčina/saamčina, význam a používanie 321 – 331
samblokovanie, význam a používanie 57
samodržný, význam a používanie 57
samochodný, význam a používanie 57
Samojed, význam a používanie 321 – 331
samonastaviteľný, samonastaviteľnosť, význam a používanie 57
samonavijateľný, význam a používanie 57
samonivelácia, samonivelačný, význam a používanie 57
samoohrev, význam a používanie 57
samotečúci, význam a používanie 57
samotesniaci, význam a používanie 57
samouzťavárací, význam a používanie 57
samovyrovňavací, význam a používanie 57
samovztyčiteľný, význam a používanie 57
samozhasínajúci, význam a používanie 57
samozhášavi, samozhášavosť, význam a používanie 57
sámsky/saamsky, význam a používanie 321 – 331
samý, význam a používanie 320
Saudskoarab, význam a používanie 38
saudskoarabský, s. kráľ, s. miliardár, S-é kráľovstvo význam a používanie 38
saudský, s. princ, s-á žena, S. Arab, význam a používanie 39
scudziteľ, scudziteľka, význam a používanie 58
sebahodnotenie, význam a používanie 58
sečnicový, význam a používanie 58
selenocentrický, význam termínu 27
seminár, význam a používanie 248 – 249
separátor, separátorový, význam a používanie 58
septik, septikový, význam a používanie 58
serverovňa, význam a používanie 58
servisovať, význam a používanie 58
Severný Ir, význam a používanie 39
Severir, význam a používanie 39
Severokórečan, význam a používanie 39
sformálnit, význam a používanie 58
sfortit, význam a používanie 58
Shackov-Hartmannov senzor, význam termínu 27
schodisko, význam a používanie 200 – 212
schodíšte, význam a používanie 200 – 212
schodnica, schodnicový, význam a používanie 58
schodovitosť, význam a používanie 58

schvalovateľ, *schvalovateľka*, význam a používanie 58
schvalovateľský, význam a používanie 58
sieňový, význam a používanie 58
sietotlač, význam a používanie 58
*signalizátor*², význam a používanie 58
sítom, význam a používanie 59
sivovať, význam a používanie 59
skladisko, význam a používanie 200 – 212
skladište, význam a používanie 200 – 212
skladovateľný, *skladovateľnosť*, význam a používanie 59
sklápač, *sklápačový*, význam a používanie 59
sklapka, význam a používanie 59
sklbovať, význam a používanie 59
 skloňovanie: mužských mien zakončených na -ó
 63; podstatného mena *jojo* 183; pomenovania
Sám/Saam 321 – 331; slova *runway/ramvej*
 a niektorých prevzatých substantív zakončených
 na -j 336 – 343
sklonový, význam a používanie 59
skľučovadlo, význam a používanie 59
skočný odliv, *s. príliv*, význam termínu 27
skopírovať, význam a používanie 59
skorodovaný, *skorodovanosť*, význam
 a používanie 59
skorodovať, význam a používanie 59
skrinkový, význam a používanie 120
skriňový, význam a používanie 120
skrut, *skrutový*, význam a používanie 120
skružovačka, význam a používanie 120
skružovať, význam a používanie 120
skúsenostný, *skúsenostne*, význam a používanie
 120
*skúšač*¹, *skúšačka*¹, význam a používanie 120
*skúšač*², význam a používanie 121
slapové sily, význam termínu 28
slapy, *slapový*, význam a používanie 121
sledováci, význam a používanie 121
*sledovač*¹, význam a používanie 121
*sledovač*², význam a používanie 121
sledovačka, význam a používanie 121
sledovateľ, *sledovateľka*, význam a používanie
 121
sledovateľnosť, význam a používanie 121
sledovateľný, *sledovateľne*, význam a používanie
 121
sledovateľský, význam a používanie 121
slnce, význam a používanie 257 – 274
slnečný rok, význam termínu 28
slovce, význam a používanie 200 – 212
služobňa, význam a používanie 121
*smerník*¹, význam a používanie 121
*smerník*², *smerníkový*, význam a používanie 121
smerovač, význam a používanie 121
smernovník, *smerníkový*, význam a používanie
 122
smykovať, význam a používanie 122
smykový, význam a používanie 122
snehomer, *snehomerný*, význam a používanie 122

sociálka, význam a používanie 122
 (Socio)lingvistika, jej perspektívy, limity a mýty,
 správa z vedeckej konferencie venovanej prof. S.
 Ondrejovičovi 235 – 240
soté, význam a používanie 122
spádnicový, význam a používanie 122
spádovať, význam a používanie 122
spádovisko, *spádoviskový*, význam a používanie
 122
*spájač*¹, význam a používanie 122
*spájač*², význam a používanie 122
spájateľný, *spájateľnosť*, význam a používanie
 122
spalný, význam a používanie 122
spätoväzbový, význam a používanie 123
spektrometria, *spektrometrický*, význam
 a používanie 123
spektropolarimeter, význam termínu 28
speňažiteľný, *speňažiteľnosť*, význam a používanie
 123
splach, *splachový*, význam a používanie 123
splavenina, *splaveninový*, význam a používanie
 123
spľnomocnenkyňa, význam a používanie 123
spolahlivostný, význam a používanie 123
spolurozhodováci, význam a používanie 123
spomaľovací, význam a používanie 123
spondej, význam a používanie 336 – 343
spoplatniť, *spoplatňovať*, význam a používanie
 123
spotrebičový, význam a používanie 123
spotrebisko, *spotrebiskový*, význam a používanie
 123 – 124
spotrebomer, význam a používanie 124
spoved, význam a používanie 200 – 212
spovedný, význam a používanie 200 – 212
 správy: Deň otvorených dverí v Jazykovednom
 ústave L. Štúra SAV 45 – 47; 24. ročník
 celoslovenskej súťaže Prečo mám rád
 slovenčinu, prečo mám rád Slovensko 357
 – 362; (Socio)lingvistika, jej perspektívy, limity
 a mýty, vedecká konferencia venovaná prof. S.
 Ondrejovičovi 235 – 240
spriahnutosť, význam a používanie 124
spriahnutý, *spriahnuť*, význam a používanie 124
spriezračniť, *spriezračňovať*, význam a používanie
 124
srdce, význam a používanie 257 – 274
*srdcovka*², význam a používanie 124
staničenie, význam a používanie 124
stanovisko, význam a používanie 200 – 212
stanovište, význam a používanie 200 – 212
stavebnotechnický, význam a používanie 124
stavoznak, *stavoznakový*, význam a používanie
 124
stebielce, význam a používanie 200 – 212, 257
 – 274
stehience, význam a používanie 200 – 212
stekavý, *stekavosť*, význam a používanie 124
stierkový, význam a používanie 124

stimulant, význam a používanie 124
stlkadlo, význam a používanie 124
stmievač, význam a používanie 124 – 125
stohovací, význam a používanie 125
stohovať, význam a používanie 125
stohovateľný, *stohovateľnosť*, význam a používanie 125
stojina, *stojinový*, význam a používanie 125
stojiskový, význam a používanie 125
Stokesove parametre, význam termínu 28
Stonehenge, význam termínu 28
stopovač¹, význam a používanie 125
stopovač², význam a používanie 125
stopovač³, význam a používanie 125
stránkovač, význam a používanie 186
strednorozmerový, význam a používanie 186
stratopauza, význam termínu 28
stratosféra, význam termínu 28
stredná zemská dráha, význam termínu 23, 28
stredný denný pohyb, význam termínu 28
stredný pohyb, význam termínu 28
stredoeurópsky čas, význam termínu 27, 28
strechovitost, význam a používanie 186
strelisko, *strelisko*, význam a používanie 186
strelisko, význam a používanie 200 – 212
strelivina, význam a používanie 186
striasaci, význam a používanie 186
strieborný oblak, význam termínu 24, 28
striedač¹, *striedačský*, význam a používanie 186
striedač², *striedačový*, význam a používanie 186
striedačkový, význam a používanie 187
strižňa, význam a používanie 187
striemienkový, význam a používanie 187
stropnica, *stropnicový*, význam a používanie 187
stržový, význam a používanie 187
stužovací, význam a používanie 187
stužovač, význam a používanie 187
styčnik, *styčnikový*, význam a používanie 187
subdodávka, *subdodávkový*, význam a používanie 187
subdráhový let, význam termínu 14, 28, 29
suborbitalný let, význam termínu 28, 29
súčinný, *súčinne*, význam a používanie 187
súprúd, *súprúdový*, význam a používanie 187
sústrednosť, význam a používanie 187
sústrojenstvo, význam a používanie 187
sutinový, význam a používanie 187
súvekost, význam a používanie 188
svadbové, význam a používanie 194
svadobné, význam a používanie 194
svedočné, význam a používanie 195 – 196
svetelné echo, význam termínu 29
svetelnotechnický, *svetelnotechnicky*, význam a používanie 188
svetlicový, význam a používanie 188
svetlopropustný, *svetlopropustnosť*, význam a používanie 188
sviečkareň, význam a používanie 188
sviečkar, *sviečkarka*, význam a používanie 188
sviečarský, význam a používanie 188

sviečkarstvo, význam a používanie 188
svorkovnica, *svorkovnicový*, význam a používanie 188
symbolový, význam a používanie 188
synchronizátor¹, význam a používanie 188
synchronizátor², *synchronizátorka*, význam a používanie 188
syntax: väzba slova *expozičia* 50 – 51
sypanina, význam a používanie 188
syateľný, *syateľnosť*, význam a používanie 189
sypaný, *sypanosť*, význam a používanie 189
S
šanón, *šanónový*, význam a používanie 189
šarkaniáda, *šarkaniádový*, význam a používanie 189
šarža, *šaržový*, význam a používanie 189
šaržovitý, význam a používanie 189
šibačné, význam a používanie 194
Širava, pravopis 363 – 364
širokozáberový, význam a používanie 189
škáromer, *škáromerový*, význam a používanie 189
škárový, význam a používanie 189
šmýkací, význam a používanie 189
šmýkadlo, význam a používanie 189
šnurovadlo, význam a používanie 189
špecifikátor¹, význam a používanie 189
špecifikátor², význam a používanie 190
šplhaci, význam a používanie 190
šrotovné, význam a používanie 198
štartovné, význam a používanie 198
štatnosprávny, význam a používanie 190
štatnozamestnanecký, význam a používanie 190
štatutár, *štatutárka*, význam a používanie 190
štetkový, význam a používanie 190
štetovnica, *štetovnicový*, význam a používanie 190
štiepenka, *štiepenkový*, význam a používanie 190
štiepkovač, význam a používanie 190
štiepkovať, význam a používanie 190
štíhlosť, význam a používanie 190
štrbinomer, význam a používanie 190
štrkonosný, *štrkonosnosť*, význam a používanie 190
štrkoviskový, význam a používanie 190
štruktúrotvorný, *štruktúrotvorne*, význam a používanie 191
štruktúrovať, význam a používanie 191
štvorcestný, význam a používanie 191
štvorkolka, význam a používanie 191
štvorkový, význam a používanie 191
štvorvoďičový, význam a používanie 191
štvorylkový, význam a používanie 191
štvrtáková platnička, význam termínu 29
šum, význam termínu 29
T
tablet, *tabletový*, význam a používanie 250
táhadlový, význam a používanie 250
tajníckový, význam a používanie 250
talárový, význam a používanie 250
tamburinový, význam a používanie 250
tankerový, význam a používanie 250

tankistka, význam a používanie 250
tarhoňový, význam a používanie 250
taškový, význam a používanie 251
taštičkový, význam a používanie 251
taxikový, význam a používanie 251
tégel, *téglový*, význam a používanie 251
tematizovať, význam a používanie 251
temperačný, význam a používanie 251
tenkovrstvový, význam a používanie 251
teória veľkého impaktu, význam termínu 14, 29, 31
tepelnotechnický, význam a používanie 251
teplotývýmenný, význam a používanie 251
teplotvzdorný, *teplotvzdornosť*, význam a používanie 251
teráriový, význam a používanie 251
terminológia: súpis termínov z astronómie (pokračovanie) 13 – 31
termínovník, význam a používanie 251
termojadrový, význam a používanie 251
termomechanický, *termomechanicky*, význam a používanie 252
termomechanika, význam a používanie 252
termopauza, význam termínu 29
termosféra, význam termínu 29
tetovač, *tetovačka*¹, význam a používanie 252
*tetovačka*², význam a používanie 252
tetovanie, význam a používanie 252
Theia, význam termínu 29
tienič, význam a používanie 252
tienidlový, význam a používanie 252
tinedžer, *tinedžerka*, význam a používanie 252
tinedžerský, význam a používanie 252
tlačka, význam a používanie 252
tlačný, význam a používanie 252
tlakovať, význam a používanie 252
tlejivý, *tlejivosť*, význam a používanie 252
tlmivka, *tlmivkový*, význam a používanie 252
tlmočné, význam a používanie 197
točnica, *točnicový*, význam a používanie 253
tolerovateľný, *tolerovateľne*, význam a používanie 253
tolerovateľnosť, význam a používanie 253
TÓTH, Sándor János: Veta – text – štýl, recenzia 180 – 182
tranzitovať, význam a používanie 253
tranzitujúci, význam a používanie 253
tratomer, význam a používanie 253
trieskovanie, význam a používanie 253
trigonometer, význam a používanie 253
trištvrtedina, význam a používanie 296 – 298
trištvrtakilový, význam a používanie 253
trištvrtelitrový, význam a používanie 253
trištvrtetrok, *trištvrteročný*, význam a používanie 253
trofej, význam a používanie 336 – 343
trochej, význam a používanie 336 – 343
trojdnie, význam a používanie 253
trojhlavý, význam a používanie 253
trojradový, *trojradovo*, význam a používanie 253

trojsklo, význam a používanie 254
trojvodičový, význam a používanie 254
trojzložkový, význam a používanie 254
trolej, význam a používanie 336 – 343
tropický rok, význam termínu 29
tropopauza, význam termínu 29
trsnatý, význam a používanie 254
trúdnik, význam a používanie 254
tuponosý, význam a používanie 254
turbočerpadlo, *turbočerpadlový*, význam a používanie 254
turbodúchadlo, *turbodúchadlový*, význam a používanie 254
tužinka, význam a používanie 254
tvorenie slov: názvy poplatkov a príspevkov 193 – 200; *výdajník vody* a iné súvisiace výrazy 224 – 227
tvrditeľný, *tvrditeľnosť*, význam a používanie 254
tvrdomer, *tvrdomerový*, význam a používanie 254
U
úber, *úberový*, význam a používanie 254
úbežník, *úbežníkový*, význam a používanie 255
účastníctvo, význam a používanie 255
učiliško, význam a používanie 200 – 212
učilište, význam a používanie 200 – 212, 257 – 274
účinník, *účinnosť*, význam a používanie 255
údolnica, *údolnicový*, význam a používanie 255
udržateľnosť, význam a používanie 255
udržateľný, *udržateľne*, význam a používanie 255
udržiavač, význam a používanie 255
udržiavateľ, *udržiavateľka*, význam a používanie 255
udržiavateľný, *udržiavateľnosť*, význam a používanie 255
udržiavateľský, význam a používanie 255
uhľikátý, význam a používanie 255
úchyt, *úchytový*, význam a používanie 312
*uchytiť*², *uchytávať*, *uchycovať*, význam a používanie 312
úchytka, *úchytkový*, význam a používanie 312
úchytný, význam a používanie 312
ukladací, význam a používanie 312
úkonový, význam a používanie 312
ukotvený, *ukotvenosť*, význam a používanie 312 – 313
umyvárka, význam a používanie 313
umývateľný, *umývateľnosť*, význam a používanie 313
unaviteľný, *unaviteľnosť*, význam a používanie 313
upevňovač, význam a používanie 313
upínač, význam a používanie 313
upínadlo, význam a používanie 313
uplatiteľnosť, význam a používanie 313
uplatiteľný, význam a používanie 313
úplav, *úplavový*, význam a používanie 313
upratovací, význam a používanie 313
upravovač, význam a používanie 313
uranocentrický, *u-á vzdialenosť*, význam termínu 29

urbánny, význam a používanie 129 – 134
urbár, *urbársky*, význam a používanie 313
urbáriat, význam a používanie 313
urbárnik, *urbárnička*, význam a používanie 314
určiteľný, *určiteľnosť*, význam a používanie 314
usadzovací, význam a používanie 314
usadzovač, význam a používanie 314
usadzovateľný, *usadzovateľnosť*, význam a používanie 314
uschopniť, *uschopňovať*, význam a používanie 314
usňový, význam a používanie 314
usporadovač, význam a používanie 314
úťahovací, význam a používanie 314
úťahovač, význam a používanie 314
úťahovačka, význam a používanie 314
úťahovák, význam a používanie 314
utlmovať, význam a používanie 314
útočisko, význam a používanie 200 – 212
útočiste, význam a používanie 200 – 212
úzazisko, význam a používanie 314 – 315
uzamykací, význam a používanie 315
uzatvárateľný, *uzatvárateľnosť*, význam a používanie 315
uzemňovací, význam a používanie 315
uzemňovač, význam a používanie 315
úzkopásmový, význam a používanie 315
užívateľ, *užívateľka*, význam a používanie 315
úžlabie, *úžlabový*, význam a používanie 315
úžlabnica, význam a používanie 315
V
váňovať, význam a používanie 315
váhové, význam a používanie 195
vajce, skloňovanie 62; význam a používanie 257 – 274
vákuomer, význam a používanie 315
vákuometer, význam a používanie 315
validácia, *validačný*, význam a používanie 315
validovať, význam a používanie 316
van der Waalsova sila, význam termínu 30
varákový, význam a používanie 316
váživosť, význam a používanie 316
vážnica, *vážnicový*, význam a používanie 316
vážnik, *vážnikový*, význam a používanie 316
vbočenie, význam a používanie 316
vbočený, *vbočenosť*, význam a používanie 316
vdovecké, význam a používanie 193
vdovské, význam a používanie 193
vdutosť, význam a používanie 316
vdutý, *vduto*, význam a používanie 316
vedierce, význam a používanie 200 – 212
veličinový, význam a používanie 316
veľkoobjemový, význam a používanie 316
veľkorozmerový, význam a používanie 316
veľkoškálový, význam a používanie 316
veľký krach, význam termínu 14, 30
veľký tresk, význam termínu 14, 30
verbovač, význam a používanie 316
verejnoobstarávací, význam a používanie 316
vesadlo, *vesadlový*, význam a používanie 316 – 317

vetchozraký¹, *vetchozrakosť*, význam a používanie 317
vetchozraký², význam a používanie 317
vetosled, *vetosledný*, *vetosledový*, význam a používanie 317
viackolový, *viackolovo*, význam a používanie 317
viackotlový, význam a používanie 317
viacpramenný, význam a používanie 317
viacprvkový, význam a používanie 317
viacrýchlostný, význam a používanie 317
viacžilový, význam a používanie 317
viadukový, význam a používanie 317
viazačský, význam a používanie 317
videodisk, *videodiskový*, význam a používanie 317
videokomunikácia, *videokomunikačný*, význam a používanie 317
videosignál, *videosignálový*, význam a používanie 365
videoslužba, význam a používanie 365
vichricový, význam a používanie 365
virič, význam a používanie 365
virivka, *virivkový*, význam a používanie 365
virník, *virníkový*, význam a používanie 365
vis maior, význam a používanie 227 – 228
vizualizácia, *vizualizačný*, význam a používanie 365 – 366
vizualizovať, význam a používanie 366
vlhkovzdorný, *vlhkovzdornosť*, význam a používanie 366
vlňolam, *vlňolamový*, význam a používanie 366
vlňová plamienka, význam termínu 30
vlňovec, *vlňovcový*, význam a používanie 366
vlňovod, *vlňovodný*, význam a používanie 366
vmedzerený, význam a používanie 366
vmedzeriť sa, *vmedzerovať sa*, význam a používanie 366
vmedzeriť, *vmedzerovať*, význam a používanie 366
vnímavostný, význam a používanie 366
vnútromestský, význam a používanie 366
vnútroočný, význam a používanie 366
vnútroopásmový, význam a používanie 366
vnútro svalový, *vnútro svalovo*, význam a používanie 366
vnútro systémový, význam a používanie 366 – 367
vnútro telový, *vnútro telovo*, význam a používanie 367
vnútro textový, *vnútro textovo*, význam a používanie 367
vodíková stena, význam termínu 30
vodivostný, význam a používanie 367
vodné, význam a používanie 193
vodnosť, význam a používanie 367
vododajný, *vododajnosť*, význam a používanie 367
vodoinštalátér, *vodoinštalátérka*, význam a používanie 367
vodoinštalátérsky, význam a používanie 367
vodojemový, význam a používanie 367
vodonepriepustnosť, význam a používanie 367
vodonepriepustný, *vodonepriepustne*, význam a používanie 367

vodonosný, vodonosnosť, význam a používanie 367
vodoodolnosť, význam a používanie 367
vodoodolný, vodoodolne, význam a používanie 367
vodoodpudivosť, význam a používanie 367
vodoodpudivý, vodoodpudivo, význam a používanie 367
vodopádový, význam a používanie 367
vodopriepustnosť, význam a používanie 368
vodopriepustný, vodopriepustne, význam a používanie 368
volej, význam a používanie 336 – 343
voľňočasový, voľňočasovo, význam a používanie 368
vozidielko, význam a používanie 368
vozidlový, význam a používanie 368
vplyvový, význam a používanie 368
vpučený, vpučenosť, význam a používanie 368
vrátka, význam a používanie 368
vrece, význam a používanie 257 – 274
vrecovací, význam a používanie 368
vrecovať, význam a používanie 368
vretenica, význam a používanie 62
vrhač, vrhačka, význam a používanie 368
vrchlík, vrchlíkový, význam a používanie 368
vrtník, bezpilotný v., význam a používanie 136
vrúbenie, význam a používanie 368
vsakovací, význam a používanie 369
vstrekovač, význam a používanie 369
všesmerovosť, význam a používanie 369
všesmerový, všesmerovo, význam a používanie 369
vtláčok, vtláčkový, význam a používanie 369
*vyberač*², význam a používanie 369
vyberateľ, vyberateľka, význam a používanie 369
vybiehací, význam a používanie 369
*vybijač*¹, význam a používanie 369
*vybijač*², význam a používanie 369
vybijačka, význam a používanie 369
vybreženie, význam a používanie 369
vybrežiť sa, vybrežovať sa, význam a používanie 369
výbuška, výbuškový, význam a používanie 369
výdajník, v. vody, význam a používanie 224 – 227
výdávaci, význam a používanie 369
výdávky, význam a používanie 313
výdržný, výdržnosť, význam a používanie 369
*vyhadzovač, vyhadzovačka*¹, význam a používanie 370
*vyhadzovač*², význam a používanie 370
*vyhadzovačka*², význam a používanie 370
*vyhadávačka*¹, význam a používanie 370
*vyhadávačka*², význam a používanie 370
*vyhodnocovač*¹, význam a používanie 370
vyhodnocovačka, význam a používanie 370
vyhýbaci, význam a používanie 370
výhybňa, výhybnový, význam a používanie 370
vychovávateľný, vychovávateľnosť, význam a používanie 370

vychýlený, vychýlenosť, význam a používanie 370
výchylkový, význam a používanie 370
vychýľovač, význam a používanie 370
vykladné, význam a používanie 195
vyklápač, význam a používanie 371
výklz, výklzový, význam a používanie 371
výkopok, význam a používanie 371
vykrajovač, význam a používanie 371
vykrajovačka, vykrajovačkový, význam a používanie 371
výkrut, výkrutový, význam a používanie 371
vykružiť, vykružovať, význam a používanie 371
výkružník, význam a používanie 371
vykružovač, význam a používanie 371
vykružovadlo, význam a používanie 371
výpalné, význam a používanie 197
výpoved', význam a používanie 200 – 212
vypovedaci, význam a používanie 200 – 212
výpovedný, význam a používanie 200 – 212
výpovedový, význam a používanie 200 – 212
výrobník, v. ladu, význam a používanie 224 – 227
vysadený, byť v., význam a používanie 184 – 185
vyslaný, v. zamestnanec, význam a používanie 296 – 298
vysoká zemská dráha, význam termínu 18, 30
vysoký lunovrat, význam termínu 30
výstavisko, význam a používanie 200 – 212
výstupisko, význam a používanie 200 – 212
výstupište, význam a používanie 200 – 212
výtýrsk, význam termínu 30
W
webinár, význam a používanie 248 – 249
Z
zabijackové, význam a používanie 194
zakáľackové, význam a používanie 194
zápasisko, význam a používanie 200 – 212
zariadenie, bezpilotné lietajúce z., význam a používanie 134 – 140
Zeemanov jav, význam termínu 30
zemský čas, význam termínu 29, 30, 31
zemský dynamický čas, význam termínu 29, 31
zhromaždisko, význam a používanie 200 – 212
zmija, význam a používanie 62
zmiznutie prstencov Saturna, význam termínu 31
zmršťovanie vesmíru, význam termínu 31
znalecké, význam a používanie 197
znalečné, význam a používanie 195
znamienko rovnosti, význam a používanie 128
zoradisko, význam a používanie 200 – 212
zoradište, význam a používanie 200 – 212
zrážková teória vzniku Mesiaca, význam termínu 29, 31
zrnce, význam a používanie 200 – 212

Sybila Mislovičová

ISSN 0023-5202

MIČ 49 300